

Cseke Sándor-relikviák
a színeszmúzeumban | **8.**

Adalékok az 1942-es,
jubileumi Szent László-év
eseményeihez (2.) | **22.**

Középkori hangulat
a nagyvárad várbán | **33.**

Két összeillő ember
Berettyóújfaluban | **35.**

Várad *folyóirat*

Kulturális, közéleti havilap • Nagyvárad, 2022. augusztus • II. (XXI.) évfolyam 8. (209.) szám • **Ára 10 lej**

Levelek Arany Jánoshoz

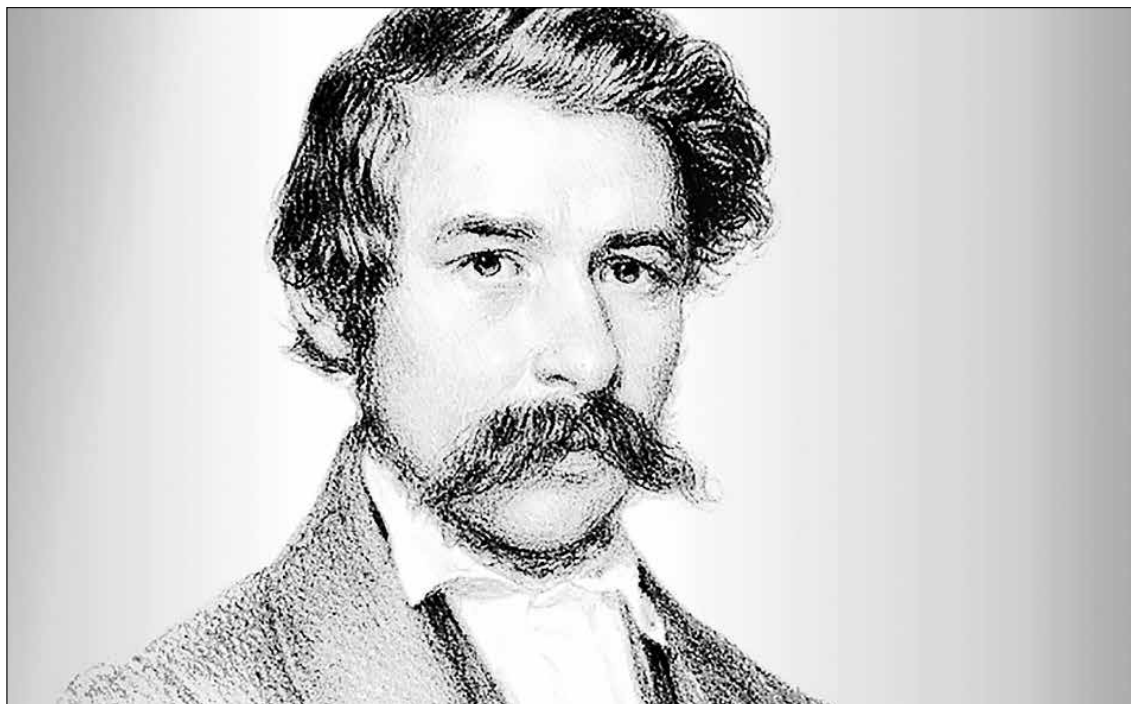
Márciusban hirdetett pályázatot V–VIII. osztályos diákoknak a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár gyermekrészlege Arany János költő születésének 205., illetve halálának 140. évfordulója alkalmából. A könyvtáros szervezők arra biztatják a tanulókat, hogy **szeptember 30-ig** írjanak levelet *Kedves Arany János!* címmel, s juttassák el azt személyesen a megyei könyvtár gyermekrészlegén megtalálható „arany-dobozba”, vagy küldjék el az arany.levelek2022@gmail.com e-mail-címre.

Formai kitétel: legfeljebb egy A4-es lap (miniszterívnyi) terjedelem, olvasható kézírás vagy nyomtatva 12-es betűméret, Times New

Roman betűtípus, legtöbb 3000 leütés. A levélen tüntessék fel a nevüket, iskolájuk pontos megnevezését, azt, hogy hányadik osztályba járnak, illetve telefonszámukat, e-mail-címüket.

A kiemelkedő írásokat értékes könyvekkel jutalmazza, egyúttal jutalomként felajánlandó könyveket is szívesen fogadnak a szervezők. A legjobb leveleket lapunk is közölni fogja. A fődíj tartalmazza a *Nagyvárad krónikája* című kötetet, melynek dedikált példányát a szerző, Kormányos László történelemtanár ajánlotta fel.

Eredményhirdetés online 2022. október 14-én, díjátadás október 21-én a megyei könyvtárban.

Fizessen elő lapunkra!

A *Várad folyóirat* előfizetési díja: 3 hónapra 25 lej, 6 hónapra 50 lej, 1 évre 100 lej. A lap előfizethető a Gheorghe Șincai Megyei Könyvtár pénztárában készpénzzel vagy postán pénzesutalvánnyal (mandat postal), az előfizető nevének és pontos lakcímé-

nek, valamint az „Abonament Várad” megjegyzésnek a feltüntetésével: Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” Oradea; CUI 4687188; Cod IBAN: RO66 TREZ07621G330800XXXX, Trezoreria Oradea. Az előfizetők a lapot postán kapják meg.

Kultúra

4. Modernisták festményei, grafikái a várban – Múzeumi és magángyűjteményekből válogatott tárlat

Biharország – Hagyomány

6. Néptáncfalalkozó micskei módra – Partiumi hagyományörzők seregszemléje

Kultúra

8. Cseke Sándor-relikviák a színeszmúzeumban – Cseke Péter színművésszel, az adományozóval is beszélgettünk

Társadalom

11. Írni a sorok között – Székedi Levente szociológiatörténeti könyvének bemutatója

Irodalom

13. Túloldalra egy hídon – Tóth Ágnes novellája

- 16–20. B. Mihály Csilla, Csávossy István György, Czilli Aranka, Ferenczfi János és Müller Dezső versei

(Fény)képes krónika

21. Barátság – Kerekes István fotója és története

História

22. Adalékok az 1942-es, jubileumi Szent László-év eseményeihez (2.) – Az Aranyvonat és szoboravatások Nagyváradon

Zene

26. Az első francia zeneszerzőnő Rómában – A hónap zeneszerzője Lili Boulanger

Biharország – Kultúra

29. Sokoldalú felzárkóztató program Székelyhídon – Hangszeres zenét tanulhatnak a gyerekek

Portré

30. Elfelejtett mesterségek: a gombkészítő – Tamás Ágnes váradi műhelyében jártunk

Kultúra

32. Gasztrokalandozások – Cserna-Szabó András íróval a várbeli „örömfőzésen”

Hagyomány

33. Középkori hangulat a nagyvárad várban – Képes beszámoló a fesztiválról

Szomszédoló

35. Két összeillő ember Berettyóújfaluban – Alkotótáborokról, zenéről, oktatásról a Tamus István, dr. Molnár-Tamus Viktória művész házaspárral

Biharország – Üdítő

38. Nobel-díjasunk gondolata – Keresztrejtvény nyereménnyel

Várad folyóirat – kulturális, közéleti havilap. **Kiadja** a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár – Nagyvárad, Várad Kulturális Folyóirat Részleg. **Intézményfenntartó:** Bihar Megye Tanácsa. **Szerkesztőség és kiadó:** Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, II. em. 7. ajtó; telefon: 0259/431-257; 0771/269-647. **Postacím:** 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C. **E-mail:** biharmegye@gmail.com; bibliobihor@yahoo.com; **internet:**

www.bibliobihor.ro; www.varad.ro; https://varadbiblioteca.blogspot.com.

Szerkesztőbizottság: Fried Noémi Lujza, Máté Zsófia, Tóth Hajnal. **Munkatársak:** Darabont Éva tördelőszerkesztő, Megyesi Antónia olvasó-szerkesztő-korrektor; Barabás Zsuzsa, D. Mészáros Elek, Dérer Ferenc, Kocsis Csaba, Molnár Judit, Tóth Ágnes. Készült a Metropolis nyomdában. ISSN 1583-0616

Modernisták festményei, grafikái a várban

A *Modernista művészet Nagyváradon* című képzőművészeti kiállításon mintegy hatvan festmény és grafika szemlélhető meg a várban lévő Nagyvárad Városi Múzeumban.

„Habár Nagyvárad két világháború közötti művészeti örökségéről meglehetősen sokat tudunk, a korszakról alkotott világos és árnyalt képpel még adósok maradtunk. Kiállításunk ennek a nagyobb léptékű képnek a megrajzolásához szeretne hozzájárulni, illetve újabb perspektívákat kíván nyitni a korszak értelmezésében” – olvasható a tárlatismertető prospektusban. A kiállítás e sokrétű, különleges művészeti örökségbe nyújt bepillantást. A modernisták remekei szeptember 30-ig tekinthetők meg.

A tárlat júniusban nyílt meg a Nagyvárad Városszépítő Egyesület és a kolozsvári Quadro Galéria szervezésében a 10. Szent László Napok alkalmából. Kurátorai: Székely Sebestyén és Zuh Deodáth. Anyagának mintegy fele a Körösvidéki Múzeum művészeti gyűjteményéből származik, másik része pedig magángyűjteményekből. A következő művészek alkotásai láthatók a kollekcióban: Balogh István, Dömötör Gizella, Frigyes Marcell, Grünbaum Ernő, Kara Mihály, Leon Alex, Macalik Alfréd, Mund Hugó, Ruzicskay György, Tibor Ernő.

Az Apokalipszis
lovakai
– Grünbaum Ernő
litográfiái

A Körösvidéki Múzeum gyűjteményéből és magángyűjtőktől válogatták össze a munkákat

A tárlat anyaga három teremben kapott helyet. Az első teremben, amint az a vernisszáson is elhangzott, olyan, inkább klasszikus stílusúak számító műalkotások kerültek a falakra, melyek egy korabeli polgári lakás szalonjának, szobáinak falait díszíthették. Ilyenek például Tibor Ernő, Macalik Alfréd festményei, illetve Mund Hugó tájképei, aktjai. Dömötör Gizella kubista alkotásai arra hívják föl a figyelmet, hogy a váradi művészek a '20-as években elszakadtak a nagybányai és kolozsvári művészeti iskolák tájszemléletétől, gondolkodásmódjától. A művészek hangsúlyosabban reagáltak a korszak életérzéseire, társadalmi igazságtalanságaira.

A második teremben a két világháború közötti korszak fontos jelenségeit mutatják be. Egyfelől a technikai fejlődést, amelyet Ruzicskay György *Repülés* című festményével szemléltetnek. Másfelől pedig jó néhány műalkotás témája az akkori gazdasági világválság

Szeptember végéig látható a tárlat a várbeli galériában

Dömötör Gizella festményei

Festmények mellett grafikák is láthatók a tárlaton

következménye: a szegénység és a munkanélküliség.

A harmadik terembe azon alkotások kerültek, amelyek előre jelezték mindazon szörnyűségeket, amelyek a második világháborúban bekövetkeztek. Például Leon Alex *Bokszolók*

Leon Alex (Löwinger Sándor): Férfi feketében

című festménye döbbenetesen ábrázolja a holokauszt előérzetét.

A modernista művészet erőteljes szociális és stiláris érzékenységet jelent, ugyanakkor fogékonyságot, nyitottságot az új művészeti kifejezésformák iránt. A kurátorok elsősorban olyan képzőművészeti munkákat válogattak be a tárlat anyagába, melyek az avantgárdhoz köthetők, és amelyek szociális érzékenységről tanúskodnak.

A festmények mellett a grafikák is különlegeseek. Több alkotó is szoros kapcsolatban volt a váradi nyomdaiparral. Amint az ismertetőben olvasható: „Nagyvárad nyomdaipari szempontból nagyhatalom maradt. A Sonnenfeld-nyomda több szempontból is hatással volt a művészetre. Egyrészt grafikai megrendelésekkel a művészek megélhetését segítette. Másrészt művészi mappák és önálló litográfiák kiadásával a váradi művészet jellegetre nézve is meghatározó módon járult hozzá a művek születéséhez.”

Fölösleges is tovább fűzni a szót. Kincsek ezek a ritkán látható alkotások a két világháború közötti művészeti élet szereplőitől. Irány tehát a vár, amíg még megtekinthető a modernisták kiállítása: szeptember végéig!

Tóth Hajnal

Néptáncdalálkozó micskei módra

Júniusi hőség hömpölygött a falu bejáratánál. Az „egyenes derekú” főutca jelképe is lehetne a gerinces micskeieknek, akik többféle módon is a mába menekítik a múlt értékeit. Legutóbb számos Kárpát-medencei együttes részvételével rendezték meg a hagyományos Partiumi Néptáncdalálkózót.

A falu tájháza értékhordozó, de nem elégzik meg a tárgyak néma üzenetével, hanem gyakorta tárlatok, kiállítások helyszínévé nemesül. A falu nyugalmazott lelkipásztora, Gavallér Lajos tucatszámánál is több helytörténeti munkában dolgozott fel Micske történetét, viseletét, népi hagyományait. Annak is felbecsülhetetlen a jelentősége, hogy a helyi Miskolczy Károly Általános Iskola igazgatója, Hodgjai Edit három évtizeddel ezelőtt nemcsak „betáncolta” magát fiatal matematikatanárnaként Micskére, hanem az eltelt időszak alatt az ottaniakat is sikeresen táncra perditette. Székelyudvarhelyen, az ottani Venyige együttesből szívta magába a nemzedékek formálta mozdulatokat, majd Temesváron egyetemistaként táncházat vezetett. 1987-ben megalakította a micskei néptáncscsoportot, s az némi ötletelés nyomán

Közös tánc Micske központjában

A néptáncdalálkozó résztvevői végigvonultak a főutcán Hodgjai Edit vezetésével

a Görböc nevet öltötte magára, ez egy helyi dűlő megnevezése.

A megalakulásának 35. évfordulóját idén ünneplő néptáncscsoport kerekén negyedszázaddal ezelőtt indította útjára az Észak-bihari Falunapokat, valójában a Kárpát-medence több régiójából összesereglett néptáncscsoportok találkozóját. Tíz év elteltével átnevezték a rendezvényt, azóta Partiumi Néptáncdalálkozó néven hallatnak magukról a fürge lábúak. A számtalan hazai és külföldi fellépés hozadéka-ként a Görböc több elismerő díjban részesült az évek során. Méltán kiérdemelték ezeket, hiszen a táncművészet megőrzésének jövőjére is gondolva idén immár 14. alkalommal szerveznek fiatalok számára néptáncbábort.

A június végi néptáncdalálkozó iránti lelkesedést jócskán megtépázta az utóbbi egy-két év, a közösségi alkalmakat beszűkítő időszak; idén mindössze 170 résztvevő ropta a táncot, korábban ötszáz is járták. A hagyományokhoz híven ezúttal is utcai felvonulással kezdődött a szemnek és léleknek egyaránt élményt

Biharország – hagyomány

Legényes
micskei módra

Görbőc-parádé

nyújtó tánccsopárdé. Mielőtt a táncosok elindultak volna a kultúrház előtti térről az iskola udvarán lévő szabadtéri színpadig, az aszfaltúton a házigazda Görbőc néptáncgyűttes ösztánra invitálta a vendégeket. Pörgött a szoknya, csattogtak a csizmaszárazak, felcsíki és szatmári táncokban gyönyörködtek a közelből odasereglett bábémszkodók. Az utcán végigvonuló táncosok viseletét megcsodálándó, a falubeliek a házak kapujából szemlélték a történeket.

A hőség ellen jól beárnyékkolt nézőtér megtelt közönséggel. Hodgyai Edit tartalmas időtöltést kívánva köszöntötte a megjelenteket.

A házigazdák egyebek mellett mezősegi táncokat adtak elő

Mint mondta, öröme szolgál, hogy vége van a „szájkosaras” világnak, és bár nem a megszokott rendben, de azért „házbuli szinten” az elmúlt évben is megtartották a táncfalalkozót. Türelem és idő kell az újakezdéshez – mondta –, éppen ezért dicsérte azokat, akik nem fásultak bele a világjárvány megkötöttségeibe, volt erejük talpra állni, táncra perdülve feledtetni a rosszat.

A megyei tanács részéről Szoboszlai Gáspár István mezőtelegi református lelképásztor – közösségében maga is néptáncsopord-alapító – elmondta, a népi kultúrát nem ápolni kell, hisz nem beteg, a mindennapokban megélve válik igazán értékké.

A színpadi parádé nyitányaként a Görbőc néptáncgyűttes mezősegi táncokat adott elő. Őket követte a színpadon a Szentjánosbogarak, dunafalvi és felcsíki táncokkal. Róluk tudni kell sok más egyéb mellett, hogy 2005-ben debütáltak Biharszentjánoson. A Szalárdról érkezett Pitypang néptáncgyűttes messzi tájakra kalauzolt a koreográfia kiválasztásakor: moldvai karikázót adott elő. A Kéknefejejs táncosai Magyarremetén vigyázzák a nemzeti hovatartozást. Meglepetésként következett a közös dunafalvi körtánc, ami a jó hangulat megteremtése mellett közelebb hozta a hagyományt szerető embereket. Őket a Szentjobbról érkezett Vadvirág Népdalkör követte. A Hármásfogor néptáncgyűttes rábaközi táncrendet jelenített meg. A zerindi Ibolyák szilágysági koreográfiát mutattak be. A találkozó „törzsvendégei”, a Szászorszép néptáncsopord tagjai a saját vidékük, Köröstárkány népi kultúrájába engedtek betekintést. A fellépők és a közönség nagy öröme az egykori Görbőc-tagok is parádeztak a színpadon mintegy bizonyágául annak, hogy a néptánc tanulásával eltelt évek nem voltak hiábavalók.

D. Mészáros Elek

Cseke Sándor-relikviák a színészmúzeumban

Új emléktárgyakkal, dokumentumokkal bővült a nagyváradi Varga Vilmos és Művésztársai Partiumi Színházi Gyűjtemény. A neves színész, Cseke Sándor (Nagyvárad, 1924 – Nagyvárad, 2006) relikviáit fia, Cseke Péter színművész, rendező, színigazgató adományozta a színészmúzeumnak. Az *ezerarcú Cseke* elnevezésű új múzeumi anyagot június 25-én, a Szent László Napok alkalmával mutatták be a Pavel utcai, néhány hónapja létrejött kulturális térben.

A résztvevőket **Kiss Törék Ildikó**, a Varga Vilmos és Művésztársai Partiumi Színházi Gyűjtemény alapítója köszöntötte. Elmondta: hét hónapja nyílt meg a színészmúzeum az a céllal, hogy méltó emléket állítsanak a váradi teátrum minél több egykori jeles művészenek. Már e néhány hónap alatt is élettel telt meg a múzeum, hiszen váradi és debreceni csoportok látogatták meg, a Szacsvey Imre Általános Iskola diákjai is megismerkedtek az itt kiállított relikviákkal, mindemellett különféle kulturális eseményeket is tartottak itt. A gyűjtemény most újabb anyaggal gyarapodott. Cseke Sándor relikviáit a közkedvelt színmű-

Kiss Törék Ildikó,
Cseke Péter
és Meleg Vilmos

Cseke Péter minden alkalommal örömmel tér vissza Váradra

vész fia, Cseke Péter bocsátotta a színészmúzeum rendelkezésére. Kiss Törék Ildikó hozzáfűzte: jó érzés, ha fölsejlik egy-egy emlék, aminek jóvoltából „örvendezve újra együtt lehetünk a régi játszótársakkal”.

Cseke Péter Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész, rendező, a kecskeméti Katona József Nemzeti Színház igazgatója az ünnepségen megköszönte, hogy immáron szülei is bekerültek e gyűjteménybe. Szívünkben őrizhetjük Várad nagyjainak emlékét. Fontos, hadd lássák a következő nemzedékek is, milyen volt Nagyváradon a '40-es, '50-es, '60-as évek színháza. Cseke Péter köszönetet mondott Kiss Törék Ildikónak, amiért szívvel-lélekkel létrehozta e színészmúzeumot, és azóta is rengeteget tesz e csodálatos gyűjteményért. Felolvasott egy részletet a *Színpadon a két Cseke – Életutak, pályaképek* című könyvből. A kötetben található *Pályafutásom* csúcsa című írásban a leginkább táncoskomikusként ismert Cseke Sándor a Taub János által 1958-ban rendezett *A róka meg a szőlő* című

Cseke Sándor-
relikviákkal
gazdagodott
a színházmúzeum
gyűjteménye

produkció emlékét elevenítette föl, mely előadásban Aesopust, a rabszolgát játszotta, s egyik kedvence volt ez a komoly, mélyen átélt szerep.

Az ünnepélyen **Meleg Vilmos** színművész előadásában elhangzott Juhász Gyula *Vár* című verse. Befejezésül pedig a jelenlévők egy jelenetet tekinthettek meg az 1971-ben bemutatott *Csongor és Tünde* előadás televíziós felvételéből, amelyben Cseke Sándort Balga szerepében láthatta a közönség.

A Cseke Sándor-féle relikviákat mindenki kedvére megcszemlélhette. Színházi előadásokról készült fotográfiák és családi fényképek, oklevelek, emléklapok, egy festmény, egyéb értékes dokumentumok. A múltidézésben sokat segítenek a képaláírások, a pannón lévő szövegek, amelyek ismertetik Cseke Sándor életútját, olvashatunk szerepeiről, színésztársairól, az akkori színházi életéről.

Íme, néhány idézet Cseke Sándortól: „Még be sem töltöttem a 18. évemet, amikor neszét vettem, hogy a Szent János (ma Ady Endre) utcai Munkásotthonba színjátszókat toboroznak. Jó hangom, hallásom volt, már akkor elég türelemmel táncoltam, s felvettek a klub színjátszó csoportjába. Alig két év múlva, 1944 decemberében, amikor a *Mária fő-*

hadnagy című operettet játszottuk, megjelent a nézőtéren a váradi színház magyar társulatának főrendezője és táncoskomikusa, Szabó Ernő, Gábor József rendező társaságában. A függöny legördülte után felkerestek az öltözőben, és megkérdezték, nem szegődnék-e el a társulathoz segédszínésznek. Igent mondtam.” Vagy: „Hívott Tompa Miklós Marosvásárhelyre, amikor egy ottani szerződés minden színész vágyálma volt, hiszen az ország legjobb színházának tartották. Hívtak Kolozsvárra is... Már-már elfogadtam az ajánlatokat, aztán mégis maradtam.” Továbbá: „Második legnagyobb szenvedélyem a családom, házam, kertem. Ez az, ami a leginkább városomhoz köt. Ezért nem próbálkoztam soha, hogy más színháznál keressek boldogulást. Nagyváradon nőttem fel, minden ideköt, nem tudom máshol elképzelni az életemet.”

S néhány életrajzi adat: „Cseke Sándor 1944. november 30-án lépett először színpadra: Halasi Gyulával a *Két kapitány* című szerepeit játszották el. Onnantól az ifjú színész mindig a kulisszák mögül figyelte az idősebb pályatársat, Szabó Ernőt, aki naturburschként szerződött a húszéves műkedvelőt oda, ahol ő maga a táncoskomikus volt. Igyekezett megtanulni, ellesni a színészetét, mert akkor az idősebb művészekről lehetett a legtöbbet megtudni a mesterségről, s nem a diploma, hanem a tehetség volt a mérvadó. A társulatnál töltött évek alatt Cseke Sándor megbecsült színésszé fejlődött. (...) Pályakezdő színész, amikor házasságot köt Riedinger Beatrixszal, művésznévén Révi Beával, aki 1949–1965 között a nagyváradi színtársulat tagja volt. 1953-ban született gyermekük, Cseke Péter (...) Második felesége Cs. Tóth-Kovács Ilona, (Nagyvárad, 1927 – Nagyvárad, 2010) színésznő, énekesnő, akivel sok operett- és prózai előadásban játszott együtt.”

Végül egy részlet Fekete Attila egyik írásából: „Cseke Sándornak ezernyi apró színészi eszköze volt az alak ábrázolásának árnyalásához, és bővérű humorával, típust teremtő készségével életet lehelt a színpadi sémába. Jól emlékszem az 1944/45-ös évadra: mint kamasz diák, ott lelkesedtem a karzaton szinte minden este; csodáltam az akkori nagyokat, mindenk előtt Szabó Ernőt, aki egyszer csak bedobott a színpadra – szinte szó szerint – egy hirtelenszerű, vékonydongájú fiatalembert, Cseke Sándort. Akkor még nem sejtettük, azt hiszem,

(folytatás a következő oldalon)

Cseke Sándor-relikviák a színészmúzeumban

(folytatás az előző oldalról)

➤ Ő sem, hogy rövid idő alatt méltó folytatója lesz a híres nagyváradi táncoskomikusi hagyományoknak. Csodaszép korszak volt ez a fiatal színész számára. Játszott és játszott estéről estére operettben és prózában, táncolt és énekelt, ontotta kivételes humorának ötletszikráit. Aztán később megdöbbenette a közönséget egy-egy óriási alakítással a prózai nagyrepertoárból... Ha feleségével végigmegy az utcán, utánafordulnak és összesúgnak a rajongók: Nézd, a Cseke! És képzeletükben forró színházi esték jelennek meg, amelyeknek Cseke Sándor volt a fénypontja!”

Megannyi érdekesség föllelhető tehát a színészmúzeumban. Aki még nem látta, mindenképpen érdemes ellátogatnia, szemlélődni.

Az ünnepségen alkalmunk volt beszélgetni Cseke Péterrel arról, hogy mit jelent neki a váradiság, valamint színházi terveiről.

– Azt szokták mondani, hogy minden út Rómába vezet. Ám én azt mondom: nekem Várad a világ közepe. Mindig nagyon nagy boldogsággal jövök ide, és mindig roppantul büszkén vállalom azt, hogy nagyváradi születésű vagyok. Az is öröm, hogy még vannak Váradon rokonaim, hozzájuk is mindig boldogan érkezem. Annak ugyancsak örvendek, hogy a színészmúzeum új lehetőségekkel, anyagokkal bővül, és remélem, minél több relikvia gyűl még össze. Boldog vagyok, hogy a szüleim itt lehetnek. Édesapám, ugye, Nagyvárad ünnepelt színésze volt. Édesanyám is nagyszerű színésznő volt, kiválóság. És most mindketten bekerültek e gyűjteménybe. Ez nekem rengeteget jelent.

– Milyen színházi munkák várnak önre? Mik a tervek az új évadra?

– Jelenleg színházi szünet van. A Kecskeméti Katona József Nemzeti Színház igazgatójaként a tizenötödik évadot kezdem hamarosan, ez a harmadik ciklus utolsó éve, 2023. január 31-ig tart. Egyelőre még nem tudom, hogy tovább pályázom-e. Nemrégiben volt egy nagy bemutatónk, a Szent Erzsébet életéről készült, *Az ég tartja a Földet – Erzsébet, a szerelem szentje* című musical, amelynek szövegkönyvét Lezsák Sándor és Zsuffa Tünde írta, Szikora Róbert komponált hozzá zenét. Nagy sikerű előadás született belőle, teli lelkeséggel, csodálatos példaképül a mai fiataloknak. A fiataloknak meg kell mutatni a példaképeket, nem hagyni, hogy kivesszenek ezek az életünkben. Nyáron sem tétlenkedünk: a Margitszigeten lépünk föl. Több előadásunk is lesz az *Elisabeth* című musicalből, Szarvason, Békéscsabán, Szigligeten is vendégszerepelünk. A következő évad kezdő produkciója a *Kőszívű ember fiai* című Jókai Mór-regény alapján. Tizenkét előadás kerül az első félév repertoárjára. Az egyik kuriózum lesz – a *Kőszívű* mellett – a *Gianni Schicchi* című Puccini-opera. Egyebek mellett Shakespeare *Macbeth*-je, valamint Molière *Tartuffe*-je emelkedik ki a sorból. A most elmúlt évadban kipróbáltam valamit: nemcsak a színházi épületeinkben játszottunk, hanem kiléptünk a téatrum berkeiből, és a törvényszéken mutattuk be Ferdinand von Schirach *Terror* című darabját. A következő évadra egy másik olyan darabot választottam, amely szintén bíróságon játszódik: a *Tizenkét dühös ember* történetét is a kecskeméti törvényszéken mutatjuk be.

Hogy a váradi színházhoz mikor jövök legközelebb, nem tudnám megmondani. Gyermekekoromból rengeteg csodás emléket őrzök a nagyváradi színházról. 1991-ben itt rendeztem a *Páratlan párost* a nagyszerű Hajdu Gézával a főszerepben. Boldogsággal emlékszem vissza erre is, meg arra, hogy édesapámat kértem föl rá, legyen az asszisztensem. Más különben a budapesti Madách Színház sokáig műsoron tartotta Ray Cooney *Páratlan párosát*, több mint kilencszázszor játszottam benne, ott én voltam a főszereplő, John Smith. Örömteli szívvel gondolok mindezekre.

Tóth Hajnal

Írni a sorok között

Leginkább talán bűvópatak vizéhez hasonlíthatjuk a romániai s ezen belül a romániai magyar szociológia második világháború utáni történetét: tiltották ugyan, de előbb-utóbb a felszínre került, s visszanyerte létjogosultságát.

Limitele supraviețuirii – sociologia maghiară din Transilvania după 1945 (A túlélés határai – az erdélyi magyar szociológia 1945 után) címmel jelent meg **dr. Székedi Levente** szociológusnak, a Partiumi Keresztény Egyetem (PKE) adjunktusának román nyelvű könyve a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet (NKI) gondozásában. A kötet nagyváradi bemutatóját július elején tartották a PKE-n. Itt **dr. Plainer Zsuzsa**, az NKI kutatója és a PKE oktatója méltatta a könyvet és beszélgetett a szerzővel, a Kolozsváron megartandó, román nyelvű bemutatón pedig dr. Marius Lazăr, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem docense lesz a szerző beszélgetőtársa.

A kötetről dr. Székedi Leventével a bemutató előtt beszélgettünk, így megtudtuk például, hogy a könyv egy húszéves, az 1960-as évek közepéig tartó időszakot mutat be. E periódus legkíméletlenebb része az 1950-es évek közepéig tartó kemény sztálinizmus ideje volt, amikor sokáig le sem lehetett írni a „szociológia” szót, és csak „a sorok között” lehetett használni a szociológia módszertanát. Több olyan kutatásról tudni – mondta dr. Székedi Levente –, amely valójában szociológiai kutatás volt, de

másként kellett bemutatni, például gazdasági monográfiaként. A kutatásban az 1960-as évek végéig sikerült eljutnia, a szociológia akkor, ha korlátozottan is, de visszakapta létjogosultságát, megalakultak a kutatóintézetek, létrejöttek a szociológiai szakok – először Bukarestben, majd a többi egyetemen is. Az akkor kezdődő picit plurálisabb szakasz lenne kutatásának a következő fázisa, mondta az adjunktus. Azután a kemény diktatúra jött, ami a szociológia teljes kiszorításához vezetett.

Arra is kíváncsiak voltunk, miért román nyelven íródott meg az erdélyi magyar szociológia túlélését taglaló könyv, s várható-e, hogy magyarul is megjelenik. Dr. Székedi Levente elsősorban megköszönte a témát vezetőtanárának, dr. Rostás Zoltánnak, a Bukaresti Egyetem Szociológia Doktori Iskolája professzorának, akinél a kutatását végezte 2012–2016 között, s elmondta, hogy a könyv a román közönségnek is szól: „Olyan területet mutat be a romániai magyar tudomány életéből, amelyről a románok a mai napig viszonylag keveset tudnak. (...) Nem érzik azt, hogy a romániai magyar társadalomkutatás mennyire a romániai társadalomkutatás része is, nemcsak a magyar társadalomkutatásé.” Szándéka szerint a kötet a román és a magyar tudományosság közötti átjárást is szeretne volna segíteni, és emlékeztetni a társadalomkutatókat arra, hogy milyen sok együttműködés volt a román és a magyar szociológusok között a két világháború között, de még a kommunizmus idején is. Ez a fajta átjárás most nincs annyira jelen, bár ennek elsősorban nem etnikai oka van, inkább az, hogy a kortárs román szociológia erőteljesen globalizált és internacionalista, ezért a kutatók közötti együttműködés sem olyan erős; az erdélyi vagy romániai magyar szociológiát ellenben inkább regionalizálnak nevezné, mert nagyon erősek a magyar kapcsolatok. „Sajnálatos az átjárás csökkenése, mert úgy érzem, nagyon sokat tanulhatnánk egymástól – vélte dr. Székedi Levente. – A romániai magyar szociológia azzal adhat többet, hogy olyan területen van jelen, ami érdekes és izgalmas etnikai ütközőzóna, ahol közös tudományos projektek maradtak fenn

Dr. Székedi Levente
és dr. Plainer
Zsuzsa

(folytatás a következő oldalon)

Írni a sorok között

(folytatás az előző oldalról)

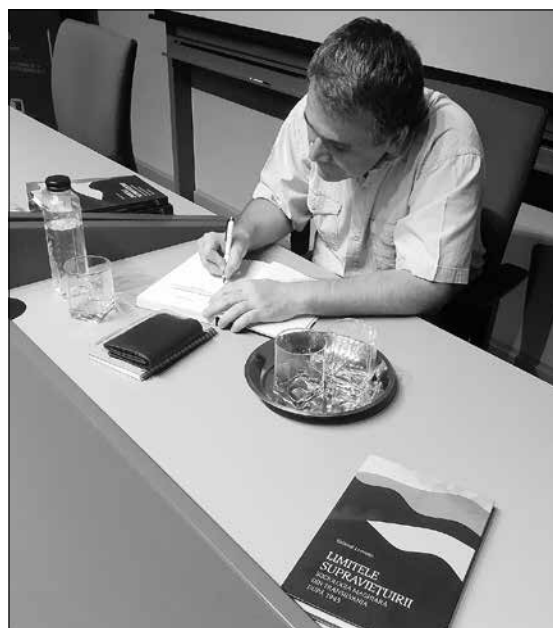
➤ nagyon gyakran ellenséges politikai és geopolitikai világban, ebből pedig tanulhatunk nemcsak szociológusként, hanem transzilvanista értelmiségiként is.”

A forrásanyagok legtöbbje magyar nyelvű, a könyv egyes részei pedig már elkészültek magyarul, viszont vannak román nyelvű források is, s azokat magyarra kell fordítani. Dr. Székedi Levente elárulta, az elkészült román kötet lefordítása helyett maga szeretné megírni a könyvet magyar nyelven is, és reméli, lesz ideje rá.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy inkább szakmabeli vagy inkább laikus olvasóknak ajánlja a kötetet. Mint megtudtuk, az alapvetően kvalitatív (minőségi) módszertannak készült kiadványt mindkét kategória megérti, ha rászánja az időt. S különösen megértik azok, akik abban az időben nőttek fel, és tudják, mit jelentett „a sorok között írni”, tette hozzá a szerző. Van benne társadalomtörténet, mikroszociológia, oral history. „Úgy érzem, azt a projektet, amit Rostás Zoltán vezet a Gusti-iskoláról és a kapcsolatairól, érdemes lenne tágabb formában és jól szervezetten kiterjeszteni a romániai magyar társadalomkutatásra is úgy, hogy komoly társadalom- és tudománytörténeti munkákat írjunk. Itt nem a történelmi lajstromozásról van szó, hanem a korszak szociológiai újraértelmezéséről is” – mondta dr. Székedi Levente. A kötet egyébként az NKI honlapján rendelhető meg.

A bemutató során sok szó esett a már említett Gusti-iskoláról. Dimitrie Gusti szociológus, etnográfus volt, őt tartják a román szociológia megteremtőjének. Az ő falukutatói iskolájának követője volt például Venczel Jó-

Dedikálással zárult a könyvbemutató

zsef jogász, a Bolyai Egyetem tanára, akit pályája során többször letartóztattak, és aki Márton Áron püspök cellatársa is volt; a börtön után kottamásolást is vállalt, végül kutatóként visszatérhetett az egyetemre, több publikációja a *Korunkban* jelent meg. Gáll Ernő és a *Korunk* szerepére is kitért a beszélgetés, és szó esett Ion Aluásról is, aki többek között a Babeş-Bolyai egyetem szociológiai tanszékének egyik létrehozója volt 1989 után. A sorok közötti írásra is került példa: amint Székedi Levente elmondta, volt olyan forrásanyaga, aminek gyakorlatilag a Sztálin-idézetek közötti részét olvasva derült ki, miről is beszél a szerző, és például a gazdasági tárgyú írások nagyon sok esetben szociológiai módszertant használtak akkor is, ha magát a tudományágot említeni sem lehetett.

Fried Noémi Lujza

Jelenlegi és volt egyetemi hallgatók is eljöttek

TÓTH ÁGNES

Túloldalra egy hídon

Mustáros üveg húzott el a feje mellett, nekicsapódott a falnak, és darabokra tört. Elakadt a lélegzete, és hirtelen behúzta a nyakát. A fehér falon az okkersárga folt épp illett a barnásvörös pacni színéhez, amely valószínűleg a múlt héten becsapódott paradicsompaszta emlékét őrizte. Óvatosan kerülgette az üvegcserepeket, tűsarkú cipőjével mégis sikerült rálépnie egy szilánkra; csikorgó hangjától lúdbőrös lett. Lassan közeledett a 18 év körüli fiúhoz, aki egy jókora virágvázat szorongatott bevetésre készen. A srác meglepődött, amikor meglátta a hosszú szőke hajú lányt. Nem rá számított. Le is engedte a kezét, és lehuppant a mögötte álló mély fotelbe. Mintha gyomorrontása lenne, olyan képet vágott.

– Remélem, életben hagysz – mondta a váratlan vendég, és egy papírlapot halászott ki retiküljéből. Beleolvasott, majd körülnézett.

– Kamarásékat keresem. Nem tudom, jó helyen járok-e.

– Nem jársz jó helyen – közölte másnapos hangon a fiú –, de azért örülök a látogatásnak. Ide csak az ellenségeim szoktak betérni, akiket kurvára gyűlölök.

– Úgy látom, elég sűrűn látogatnak meg. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a repülő mustáros és paradicsompasztás üvegek nyomai a falon. Vagy talán az absztrakt festészet rabjaként űzöd az alkotásnak ezt a kevesek által használt módját?

– Miért? Érdekelnek a művészeti ágak?

– Igen. Különösen az írásművészet.

– És miket írsz, ha szabad tudnom?

– Érdekes sztorikat, amelyeket az életből merítek vagy magam talállok ki. Most is éppen emiatt jöttem ide, illetve Kamarásékhoz. Egy ismerősöm ezt a címet adta meg. Azt mondta, itt olyan történetre bukkanok, amittől eldobom magam.

– Akkor máris leheveredhetsz – mutatott a srác a kanapéra –, ugyanis éppen egy megdöbbentő történetre találtál. Vagy nem vetted még észre?

– Nem mondom, valami rögtön gyanús volt, amikor beléptem, ugyanis jobban szeretem, ha virággal fogadnak, mint mustárral.

De máris megyek, csak mondd meg, hol laknak Kamarásék.

– Ülj csak le. Itt laknak Kamarásék, illetve én, az öcsém és az özvegy anyám.

– Az előbb azt mondtad, nem jó helyen járok.

– Miért, szerinted ez jó hely?

– Attól függ, honnan nézzük. Amikor lentről felnéztem, és megláttam a piros mályvákat a hatodik emeleti ablakokban, arra gondoltam, jó hely. Tényleg, a mályvákat miért nem vágta meg a földhöz? Vagy szeretted a virágokat? Akkor még nincs olyan nagy baj veled. Szóval te vagy Kamarás Bandika? Vagy inkább Bandita?

– Szólíts egyszerűen Bandinak. És téged hogy hívnak?

– Ha elhagysz a neved elejéről a B betűt, kimondod a nevem.

– Andi? Ki hinné? Inkább olyan vagy, mint Klaudia. A Schiffer. Tudod, aki a kifutókon mászkál mindenféle jó cuccokban. Éppen a tegnap volt nálam. Bikinibemutatót tartott nekem, és még azt is megmutatta, mi van alatta. Most mit húzod a szád? Esküszöm, nem hazudok. De találkoztam Madonnával és Sharon Stone-nal is. És ha akarom, feljön nekem a sírból Marilyn Monroe is.

– És képes vagy ebben a mocsokban fogadni őket? Hát milyen fickó vagy te?

A fiú elhallgatott. Kicsit meg volt lepődve, bár igyekezett titkolni. Az arca sápadt volt, barna szeme karikás, szőke haja a vállán lógott. Amúgy nagyon is jóképű volt az istenadta. Hirtelen felállt, de még mielőtt elérte volna a fürdőszobát, elhánnya magát. Görcsösen öklendezett, összehúzódott teste előredőlt, látszott, rögtön elájul. A lány odaugrott, elkapta. Lassan a kanapéhoz vonszolta és lefektette. Víz hozott, megittatta.

Belekapaszkodott a lányba.

– Te, te tényleg nem vagy ellenség – motyogta, és lehunya a szemét. – Ne hagyj itt. Könnyörgöm, ne hagyj most egyedül. Ha megígéred, hogy maradsz, olyan sztorit kapsz tőlem, hogy megnyalod mind a tíz ujjad utána.

(folytatás a következő oldalon)

Túloldalra egy hídon

(folytatás az előző oldalról)

– Rendben. Úgyis azért jöttem – mondta a lány, és leült a fiú mellé.

Elsimített a homlokából egy izzadt tincset, elővette riportermagnóját, bekapcsolta, és várt...

Talán két hónap telt el az eset óta, de a munka sodró lendületében, a mindennapok stresszes őrlődésében egy percre sem feledkezett meg élete egyik legérdekesebb sztorijáról, illetve Kamarás Bandiról, csak még nem volt ideje, hogy leüljön, és nyugodtan kidolgozza a történetét. Egyre jobban foglalkoztatta az anyag. Nyugtalanság vett rajta erőt. Kikereste a fiókból a kazettát, berakta a magnóba, és lehunyta a szemét.

A halk surrogáson hamarosan átütött egy rekedtes bariton, mely néhol még őrizte a gyerekes hanghordozást. Többször visszatért a hangszalagot, maga elé idézte a fiú sápadt arcát, kapaszkodását, szeretetéttségét, és hallotta, hogyan ismételteti: „Nekem van önkontrollom.”

Új lapot fűzött az írógépbe, némi töprengés után szabadon hagyta a cím helyét, és írni kezdte a kazettáról a szöveget:

„Csak arra kérlek, ne ítéld el. Egy ember nem ítélt el addig egy másik embert a tetteiért, amíg nincs tisztában azok okai-
val. Tudom, hogy anyaszomorító, önpusztító, másokban is kárt tevő, agresszív állatnak és gyógyíthatatlan szenvedélybetegnek tartanak, de nem éppen így van. Hidd el, én nem vagyok sem gonosz, sem notórius szipózó. Csak alkalomadtán csinálom, amikor nagyon magányos vagy stresszes vagyok. Egyedül szipózok, mert úgy nem olyan veszélyes. Társaságban még képesek, és egymás torkának esnek, aztán megtörténik a baj. Beszipóznak, hallgatják azt az örült zenét, és a posztereken lévő szörnyek meg-elevenednek előttük. Van, aki elájul, és még szörnyet is halhat ijedtében. Én nem szeretem ezt a zenei stílust. Az én kedvencem a Depeche Mode. Igaz, hogy újfasisztának tartják őket, viszont nekem nagyon tetszik a hangszerelésük és a frizurájuk. Ha beszipózok, akkor hallom, ahogy énekelnek, és a hallucináció alatt mintha szinkronizálva lenne, tökéletesen értem a teljes szöveget. Tudod, nem mindegy, hogy az ember milyen

ragasztót szív. Ahhoz érteni kell, és ezt egy profi már tudja. Az ember két év alatt csak szerez tapasztalatokat. Nekem fel van írva, melyik ragasztóban milyen és hány százalék vegyi anyag van. Előfordul, hogy csak gumiport kapok, azt fel kell oldani. Nem mondom meg, mivel. Nem kell sokat szívni, mert akkor elfogy az oxigén, és kámpec. Fél deci elég belőle a zacskó fenekén. Legjobb félhomályban csinálni vagy sötétben, mert úgy tisztábbak és élethűbbek a látomások.

Például inog a padló, mintha már nem is rajta, hanem egy megfoghatatlan valamin lebegnék. Űrzenét és mindenféle űrbeli hangokat hallok: biú-bamm, dzsiú-dzsipp, dzsiupp, és furcsa zöld emberkék vesznek körül, aztán különféle színeket szórnak rám, amelyek teljesen beszőnek. Az ablakon alattomosan besurran egy ufó, és máris ott landol a szoba távolabbi sarkában, de amikor közeledni próbálok hozzá, felemelkedik, és dzsiíí-íí, kirepül az erkélyajtón, ahonnan máris betolakodik egy rakás ember, és takarítani kezdik a szobát, sűrögnek-forognak, mint a szorgos hangyák, míg egy luxuslakást nem varázsolnak a kopott szoba helyére. És hirtelen megszólal a zene, édesen, lágyan, hogy minden szőröm felborzolódik. Forgatom a fejem, hát egy isteni CD van a padlón, amilyenre már olyan régen vágytam. Meg akarom érinteni, de rám szól egy hang: »Ne nyúlj hozzá, mert elfolyik!« Na, a fene egye meg, jól megjártam. Megfordulok, és abban a pillanatban a falból hirtelen hegyes kardok vágódnak ki, egyre közelednek felém, át is szűrják a koponyámat, de semmi fájdalmat nem érzek. Látok olyan dolgokat is, amiket megkívánok vagy megparancsolok. Gyönyörködtem már szebbnél szebb nőkben, sztároknak, luxusautókban, de amikor megakartam fogni őket, szétmállottak a kezem között és eltűntek.

Sokszor olyan az egész, mint egy számítógépes játék. Ha kilövöd az első kockákat, akkor nyertél. Ezt nem tudom másképp megmagyarázni. Nem vagyok semmilyen szektának a tagja, mégis találkoztam Luciferrel. Itt a szobában. Hozzám lépett, és kezét fogott velem. Még most is érzem a marka szorítását. Zöld volt a feje, számárfüle volt, nagy szarva, meg fekete teste. Még sokáig fáj a kezem, úgy megszorította... El is mond-

tam anyámnak, de totál kiborult tőle. Azt hitte, teljesen elment a sütnivalóm. Kihívta a mentőt, bevitték a pszichiátriára, de ott azt mondták, ha tényleg narkós vagyok, írjon anyám egy nyilatkozatot róla, írassa alá két tanúval – megjegyzem, titkolja a szerencsétlen –, aztán adjuk le a papírt a kerületi dokinál, ő majd ad nekem egy beutalót a diliházba, és akkor megvizsgálják és megpróbálnak valamit tenni. Másnap a rendőrséget hívta a mutter, mert totál ki voltam készülve, és szétvertem a lakást, de a rendőrök azt mondták, ne őket hívja, hanem a mentőket.

Anyá persze mindig csak azt mondogatja, hogy török-zúzok, meg agresszív vagyok, és ahelyett, hogy elmennék dolgozni, hogy zsebpénzem legyen, inkább eladogatom a cuccaimat, amiket ő vett nekem abból a pénzből, amiért kidolgozta a belét. Én elmennék melózni, mert ügyes kezem van, jó műszerész vagyok, akárki megmondja, de mindenütt macerálnak, és attól kiborulok, és minden eszembe jut. Bezzeg anyámnak nem jut eszébe, hogy mennyit szenvedtem gyerekkoromban a családi cirkuszok miatt. Hogy bezártak a fürdőszobába, és eloltották a villanyt. Majd frászt kaptam. Meg egyedül hagytak a lakásban. Addig ordítottam, míg a szomszédok ki nem szabadítottak. És ez így ment nap mint nap. Apámat több mint tízéves koromig nem ismertem. A mostohaapám kikészített minket. Tört, zúzott, gyilkolódott. Mindig el kellett menekülnünk hazulról, ha berúgott. Idegen városban jártam szakiskolába. Senki sem volt mellettem, ha szükségem volt rá. Nem kívánok senkinek hasonló jókat.

Az egyik haverem akkor már kipróbálta a szipózást. Ódákat zengett róla, hát én is kipróbáltam. Rögtön feldobott. Minden nyomorúságomat elfelejtettem. Lebegtem, és rózsaszínűnek láttam az egész rohadt életemet és a világot. Egyre többször akartam ilyennek látni. Hát persze hogy gyáva menekülés a valóság elől. De nem hiszem el, hogy még jobban tönkremegy az idegem, hogy kihullnak a fogaim, és idő előtt megdöglök. Akkor csinálom, amikor szükségét érzem, és olyankor lehetek boldog, gazdag, erős, meg minden. A legizgibb az, hogy másnak is be tudok szuggérálni dolgokat. Az öcsémnek például azt mondtam, amikor beszipózott, hogy itt van Szuperman, és hogy szedje össze a kincseket, amiket fentről leszárt, és akkor baromi gazdagok leszünk. És

az öcsém csak szedte, szedte, majd megszakadt, azt látnod kellett volna.

Valamelyik nap felmentünk a tetőre. Hangyaversenyt játszottunk. Elindult a két hangya toronyiránt a túloldalra egy hídon, ami a templomtornyot köti össze a nyolcadik emelettel. Az öcskös hangyája győzött, mert én rászóltam az enyémmre, hogy térjen le jobbra.

Ne mondj semmit, magamtól is tudom, hogy ez életveszélyes játék. De hát mi nem akartunk átmenni azon a hídon! Mondom, hogy van önkontrollom! Ha megjelenik a híd, akkor mielőtt átmennék rajta, lelógatom fentről a kezemet, és ha üres a tér, akkor tudom, hogy csak látomás, és nem szabad átmenni a túloldalra. De előfordulhat, sőt már egyszer meg is történt, itt a városban, hogy valaki elhitte, hogy igazi a híd, és átment rajta. Atyaisten, mindjárt hányanom kell megint! Minek is ugatok annyit. Tudod, ki volt az? A legjobb barátom! Aztán kampec. De olyan is van, aki súlyos vagy halálos mérgezést kap, mert nem tudja, milyen ragasztót szív. Én tudok vigyázni magamra. Van önkontrollom. Bezabálok előtte, és egy kicsit nyitva hagyom az ablakot, hogy legyen elég levegő. A szipózást idejében kell megszakítani, mielőtt még eszedet vesztenéd. Egyszer feldobtam én is vagy öt percre a talpamat, de így szerez az ember tapasztalatokat...

Ne ítéld el. Nem én vettem rá az öcsémet, hogy szipózzon, hiszen még csak tizenkét éves. Én nem mondtam, hogy csinálja, na de hogy jön az ki, hogy kér, és én nem adok neki? Azt ordítja, hogy irigy állat vagyok, és nem akarom, hogy neki is jó legyen, pedig tegnap is, amikor csak épp belelélegzett a zacskóba, látta a repülő szőnyeget a törökkel... Aztán a mutter elkapott minket, és elvette a ragasztót, mi meg ott fetrengtünk a földön, sírva, üvöltözve, mint a fába szorult féreg, és miközben szétvertük a berendezést, azt kiabáltuk, hogy neki szabad cigizni, piálni, kávézni, nekünk meg nem szabad egy kicsit sem szipózni? Hát hol itt az igazság? A cigi, a kávé, meg a pia van olyan káros, mint egy adag szipó. De a mutter nem ért meg minket, és folyton azt sikítja hisztérikusan, hogy meg fogunk halni, és aztán már neki sincs tovább...

Máskülönben le a kalappal előtte, jó fej anyá, hisz egyedül nevel minket, csak hát nem bír megérteni. Na nem, azt nem mond-

(folytatás a következő oldalon)

B. MIHÁLY CSILLA

Ada-Kaleh

Sziklák ölében csillagok motoznak,
óvják a víznek mély lélegzetét;
nincs hangja, nincs, a vad Kazán-szorosnak,
talán e forró táj téphette szét.

Dohányszag, közte szőlő-, rózsailat
verdes pihegve, mint a házi méh,
és földöntúli, szép álomba ringat,
Ada-Kaleh, te, végképp senkié.

NÉVJEGY

B. MIHÁLY CSILLA (1977, Szatmárnémeti) a kolozsvári BBTE vallás–néprajz szakán végzett. Budapesten dolgozik tördelő-grafikusként és korrektorként, illetve szerkesztőként egy internetes irodalmi portálon. Versei nyomtatott folyóiratokban, antológiákban jelentek meg. 2016-ban a Magyar Művészeti Akadémia díjazottja lett.

Csendes mese

Hold világa hintaágy, szép ezüstfonál,
leng az éjbe szőtt mesén, fénye füstöpál,
szél hever hanyatt ölen, langy esőnyomon,
nézi, mily csibész a csend, háztetőn oson.

Leskelődni majd a tárt ablakon belép,
fosztogatja álmaid foszladó zsebét
ámuló fehér falak közt, amíg matat,
kint az éj ruhája is lopva felhasad.

Szép ezüstfonál rezeg, selyme oly hamar
szétszakadt, szökell a szél, dallamot kavár,
kék derű a pirkadat járatán az úr,
szól a kiskakas, s a csend ágy alá lapul.

Túloldalra egy hídon

(folytatás az előző oldalról)

hatom meg, honnan van a ragasztó, mert nem akarom elvinni a balhét. A barátaim? Csupa jó fej. Köztük igazán jól érzem magam. Nem, nem dolgozom, de szeretnék egy normális munkahelyet, ahol nem macerálnak. Majd megpróbálok bizonyítani. Úgyes kezem van, jó műszerész vagyok. Kérdezd meg akárkitől. Igen, most van egy kislány. Nagyon tetszik. Néha találkozunk. Nem, még nem tud a szipóról. Lehet, hogy egyszer elmondok neki...

NÉVJEGY

TÓTH ÁGNES (1946, Nagyvárad) újságíró, prózaíró, költő. 1990-től a Bihari Napló riportere, szerkesztője. 1994-től 2002-ig a Duna Televízió váradi tudósítója. Több gyermekvers- és prózakötete jelent meg, Csupabohócok című bohózatát 1995-ben mutatta be a váradi bábszínház. Legújabb kötete: Tündérálmom (gyermekversek, Holnap Kulturális Egyesület, RMDSZ és Partium Alapítvány, 2020).

Az is lehet, hogy egyszer leszokom róla. Mindig megfogadom, de aztán nem bírom ki. Micsoda? Üvegszilánkok? Hol? A szőnyegen szanaszét? Ha az öcsém mondja, hogy én vertem oda a poharakat, akkor úgy is van. Hagyd csak, nem kell összeszedni. Ha narokos vagyok, akár bele is léphetek, nem érzem, és nem is vérzek. Ezen meglepődtem, mi? Ha egyszer itt lennél olyankor, és megvágnád egy éles késsel a kezem, akkor láthatnád, hogy nem hazudok..."

A lány felállt, megmozgatta kicsit a tagjait, és rágyújtott. Már majdnem elkészült a szöveggel, de még mindig nem jött rá, milyen cím illene a történethez. Éppen visszaült az írógéphez, amikor csengettek. Az ajtóban negyven év körüli, fekete kabátos nő állt.

– Kamarásné vagyok – mondta halkan –, és úgy tudom, van önénél egy hangfelvétel a fiamtól. Szeretnék egy másolatot kérni róla.

– Miért? – kérdezte a lány.

Az asszony elsírta magát, és csak annyit mondott:

– Bandika... átment a túloldalra... egy hídon...

CSÁVOSSY GYÖRGY ISTVÁN

Adyval a teraszon

Van, ki temeti. Én emelem
Virtuális kalapom, nekem
Ő örök költőfejedelem.

A Bémer téren leül velem
Gyakorta. Megkérdi kegyesen,
Borát miként véleményezem?

Én jó nevelőként oktatom,
S a lőre bájjait sorolom.
Aztán reszkető kézzel tolom

Elébe csapnivaló versem.
S míg torkom szorul, szárad nyelvem,
Ő csak néz rám szigorú-nyersen:

– Babérokra vágysz e sártekén?
Nehéz az út, de túl vagy felén:
Lám, inni már tudsz, akárcsak én!

Déjà vu

Tikkasztó nyár
ólompillák
résre nyitott ablakán
nézelődöm
a kert ugyanaz
a tó is az
ugyanaz
a pázsit zöldje
a távoli hantok földje
a szél hozta illatok
bár más időből érkezők
talán ugyanazok
mint egykoron
de mégis más
e hasonmás nyár
málló homokvár
csillogó szilikát
kristályszemcséit kínálja
zugárusként a szél
miközben halk fuvolaszóval
negédesen
elnyűtt régi álmokról
mesél

NÉVJEGY

CSÁVOSSY GYÖRGY ISTVÁN (Kolozsvár, 1953) apja, Csávossy György (1925–2015) ismert borász, szakíró, költő, színpadi szerző szakmai nyomdokain haladva közel két évtizedig a borászatban dolgozott. Az ő halála után kezdett írni, mint mondja, ez segített feldolgozni a történeteket. Első verseskötete, az Apám könyve 2020-ban jelent meg, idén készül kiadni a másodikat, ennek anyagából válogattunk.

CZILLI ARANKA

Cserepeinkből a holnap

Kondenzcsíkok rácsai között az égen
leslek, alszol-e, Isten?

A suhanó vasrajok robaja
selyemfelhőid békéjét nem zavarja?

Távoli képek, zaklató hírek közötti
levegővételnél reményben
kereslek, látsz-e, Isten?

Törékennyé lett mindaz,
ami lételemem volt: a béke –
most menteném, csomagolnám,
belecsavarnám szeretteimet,
s az ablak alatti nyírfát,
amit még anyám ültetett.
A veszély verdeső szárnyai mögött
kutatlak, ott vagy-e, Isten?
Vagyunk-e, leszünk-e méltók a létre,
vagy ami voltunk, eltörtünk egészen?

Cserepeinkből a holnap kihajt-e itt lenn,
vagy mint a múlt levéltetveit,
felfal az éhes történelem?
Ha recseg-ropog ez az idegen világ,
bárkának vagy koporsónak faragjunk fát?

Definíció

Ész és lélek pengeéllyi
válaszvonala
egyensúlyom keresem.
Ennyi vagyok:
biztos halálba csomagolt
képlékeny álmom. Ember.

Lélek- exponálás

Ha a valóság te vagy –
idő fogai közé dobott
végtelenség-szilánk,
s én tükörreflex mögé
épített kényes gépezet –,
valaki úgy szűri a fényt,
hogy élessé legyen
a bennem rögzülő csoda:
a rekeszt kinyitja résnyire bennem,
azért, hogy te legyél
a kompozícióban az él.
De aki a tükrön túl belém ég –
te vagy még, vagy fény-idő-zár
hármának véletlen játéka csupán?
Vagy a megszülető kép
látványából fakadó
világharmónia vagy?
A boldogság titka
ennyi lehet:
rekesz-fény-záridő,
s ami exponál:
a szerelem –
világ nyitogatója.

NÉVJEGY

CZILLI ARANKA 1982. május 14-én született Kovásznán. Költő, író, magyartanár, három gyermek édesanyja. 2005-ben diplomázott a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem néprajz–magyar szakán, 2007 óta tanít a kovásznai Kőrösi Csoma Sándor Líceumban. A Kőrösi Csoma Sándor Közművelődési Egyesület égisze alatt működő Ignác Rózsa Irodalmi Körben író-olvasó találkozókat, rendhagyó irodalomórákat szervez. Kötetei: Nyitott ablak; A varázslatos szekrény. A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának Fiatalköltőjének ösztöndíját 2018-ban, a Térey János alkotói ösztöndíját 2020-ban kapta meg.

FERENCZFI JÁNOS

És lehullok

Véget ér az éjszaka,
Véget ér a hajnal,
Véget ér a nappal is
Rövid alkonyattal.

Nem szólok egy szót se már,
Csend van, ám beszédes:
Két karodra gondolok,
S hogy ölelésed édes.

Ódát írni tétován
Engem nem kecsegtet –
Költőnek túl gyöngye az,
Ki könnyelműn fecseghet.

Nekem súlyos törvény az,
Hogy szavam mind erőtlén.
Ne is várj el könnyű szót
Sohase éntőlem.

Verset írok néhanap,
S véget ér a vers is.
Arcodba hull szép hajad,
És lehullok én is.

Alma parázson

Lassul a vérem, higgad a vers,
Akkor is vágylak, ha lágyan ölelsz.
Alkonyi bájjal, láng aranyával,
Fénnyel a mézben omlik a perc.

Alma parázson: békül az arc.
Melletted ébredek, míg csak akarsz.
Már nem a hajnal vonzza szívünket,
Alkonyi fénybe olvad a harc.

Vén kutya fekszik a házban,
Kinn fú a szél, hull a dió,
Lanyhul a hév is a lázban.

Tégy fahasábot a tűzre!
Táplálja csönd parázsát!
Reggel hideg, hamuszürke

Gazdáját veszti a ház...

2015. augusztus 17–21.

A víz

Ott van felül,
Ott van alatt.
Életet vesz,
Életet ad.

Sziklát harap,
Megsimogat.
Örök körben
Folyton halad.

Akadály is,
Út is egyben,
Szentelve és
Szenteletlen.

Gátpusztító,
Élethozó.
Arca ezer,
Mindre van szó.

Féled, ha jön,
S mennél hozzá.
Már magzatként
Benne voltál.

Messziről jött,
Csillagokból,
Így születél
Meg a porból.

NÉVJEGY

FERENCZFI JÁNOS (1967, Vásárosnamény) a Tiszaháton, beregi tájon gyermekeskedett, 18 évesen majdnem irodalmi pályára lépett. Kereskedelmi, értékesítői munkából él, a '90-es években keresztény könnyűzenével és popkultúrával foglalkozó alapítványt vezetett; két felnőtt fia van. A 2000-es évek végétől a Fúzió, majd a Muzsikusz és a Közös Hang Rádióban irodalmi műsorokat készít, A Hetedik c. online irodalmi folyóirat alapítója (2016). Írt drámát, színpadi adaptációt, értekezéseket, verseket, egy regénye jelent meg (A megvetettek napja, Litera-Túra Kiadó, 2022).

MÜLLER DEZSŐ

Írás a szívben

Mi van a szívben
 az ínyvörös kehelyben
 a gigászi rőt pehelyben
 álom illúzió szilaj vágy
 szeretet hűség lágy
 alázat kőkemény remény hit
 mely elhessenti az élet sebeit
 vagy átok gyűlölet bosszú
 sárga irigység lázadás hosszú
 versengés mely nem ismer határt
 s mindazoknak galádul árt
 kiket az emberiség remegve várt

Mi van a szívben
 a vérben cuppogó tömlőben
 a lüktető gömbölyű csőben
 álnokság makacsság dac
 hetykeség léhaság heves harc
 alattomoság izgágaság kacérság
 masszív balgaság bárgyúság
 mely a lélek labirintusában sebet vág
 vagy undor utálat menekvés
 gorombaság durvaság nem kevés
 bő lére eresztett harag hamis viszony
 s halálba torkolló rút iszony

Mi van a szívben
 a kerekded ős-tojásban
 az öblös hús-kosárban
 szürke bánat mely harangként kong
 s a homlokcsont kőágyán zsibong
 rejtelem rontás mocorgó fájdalom
 mely mint megvadult csorda
 caplat a kín-magaslaton
 vagy árvaság lidérces gyász
 hogy minket is lekaszabol a nagy kaszás
 renyhesség gyávaság ocsmány félelem
 hogy mind elkárhozunk a zord helyen

Ó mi van a szívben
 a pöffedt örvénylő érben
 a csigapuha tölcsérben
 tudás ismeret betűszomj
 kietlenség temérdek lom
 napsugár csillagfény
 Göncölszekér Fiastyúk emberi teremtmény
 Luther Kálvin Károli
 az agyonkínzott nápolyi
 szent gályarabok
 kiket elnyeltek a hömpölygő habok
 angyalok mártírok szentek
 szerzetes- és apácarendek
 vagy a mindenható Isten
 ki kegyelmének zsúpfödelét
 ránk borítja itt lenn
 bárki-bármi dobogjon szívedben
 egykor így-úgy megítél az Isten!

NÉVJEGY

MÜLLER DEZSŐ (1953, Zilah) költő, lelkipásztor. A kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben végzett 1979-ben. Verseit több-kevesebb rendszerességgel 1989 óta közlik romániai és magyarországi lapok. Kilenc önálló kötete jelent meg, a legutóbbi 2021-ben.

KEREKES ISTVÁN

Barátság

Ezzel a tizenkét-tizenhárom éves legénykével az észak-indiai Váránaszi város egyik zöldségpiacán találkoztam. Jó barátjával, egy mókás makákóval érkezett. A majom grimaszolt, a koldusfiú kéregetett. Kapott is kevéske pénzt néhány embertől.

A piac zöldségektől, gyümölcsöktől, fűszerektől roskadozott. Érdekes hangulatok, arcok, illatok szerte a vásártéren... Amúgy Indiában megszokott dolog, hogy majmok mászkálnak, sétatíkáznak az utcákon, tereken, akár nálunk a macskák, kutyák. Ez is hozzátartozik India különlegességeihez, sokarcúságához. A fiúcska és a makákó összeszeszkott párosnak tűnt, akik segítik egymást, szimbiózisban élnek egymással. Mert mindig jó, ha van egy baráti váll a közelünkben.

NÉVJEGY

KEREKES ISTVÁN Magyarországon élő, marosvásárhelyi származású fotóművész. Jelenleg a legtöbb díjjal bíró magyar fotós. 2018 augusztusában átvehette a jelenlegi legmagasabb kitüntetést, az Excellence FIAP/Diamond3-t (Kiváló Művész gyémánt 3-as fokozat). Ugyancsak 2018 augusztusában Magyar Arany Érdemkereszt állami kitüntetésben részesült. A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MÚRE) Brassai sajtófotó-pályázatának nagydíját immár három alkalommal nyerte el (2017, 2018 és 2020); 2019-ben és 2021-ben pedig Szathmári Pap Károly aranyéremmel jutalmazta a Brassai zsűrije. Tavaly a 14. iPhone Photography Awards nagydíját is kiérdemelte. Honlapja: www.kerekesistvan.com.

Adalékok az 1942-es, jubileumi Szent László-év eseményeihez (2.)

Múlt havi lapszámunkban bővebben ismertettük az 1942. május 3. és 10. között Nagyváradon lebonyolított Szent László-hét előkészületeit és fontosabb rendezvényeit. Folytatjuk a visszaemlékezést két szobor visszahelyezési ünnepségeivel és a Szent Jobb Váradra érkezésével. Megemlítünk még néhány kisebb horderejű eseményt is.

A Szacs vay- és a Tisza-szobor

1942. május 5., kedd emlékezetes nap maradt a nagyváradiak lelkében, hisz ezen a napon állították vissza a helyére a román hatalom által 1937-ben eltávolított Szacs vay-szobrot. Az Ezredévi emléktéren 1907. március 15. óta álló, Margó Ede alkotta emlékművet a nemzeti türelmetlenség 1937. február 19-ig tűrtte meg a helyén. Ekkor a talapzatról levették, és az Erzsébet-ligeti városi raktárba szállították. Pár napon belül a talapzatot is elvitték. A gondatlan szállítás következtében a mártír jegyző tolla megsérült, ezt később, az újraállítás előtt, több más sérüléssel együtt ki kellett javítani. A helyreállítást maga Margó Ede irányította Budapesten, ugyanis a szobrot a város a polgármester javaslatára elszállíttatta Vignali Rafael olasz öntőmester fővárosi műhelyébe. Tökéletesen sikerült minden, így Vignali mester maga kísérte Nagyváradra a szobrot és irányította annak felállítását eredeti helyére.

Szacs vay Imre szobrának visszahelyezési ünnepsége délelőtt 11 órakor kezdődött. A téren megjelent a város minden fontos személyisége és a városi tanács összes tagja. A *Himnusz* eléneklése után Kortsmáros László országgyűlési képviselő mondott ünnepi be-

szédet. A szónok, aki maga is jelen volt a szobor első, 1907. március 15-i avatásán, kiemelte, hogy azon a nagy napon Szokoly Tamás váradi képviselő beszédében szinte látni vélte a város népére váró későbbi megpróbáltatásokat. „Ez a hely lesz a mi hazafias kegyeletünk temploma. Ide fogunk zarándokolni, itt fogunk kitartást tanulni, itt fogunk erőt meríteni a kései megpróbáltatásokra” – mondotta 1907-ben Szokoly Tamás. Kortsmáros képviselő megemlékezett a város és az ország történelmének néhány tragikus momentumáról, majd hosszan beszélt a szabadságharcról és annak kiemelkedő alakjáról, a jegyzőről, a mártír Szacs vay Imre életéről. Végül ezekkel a szavakkal zárta beszédét: „Polgármester úr, átadom az emlékművet, tudom, hogy hűséges, hazafias kezekre bízunk Szacs vay Imrénnek a szobrát!”

„Felnőtt egy új generáció, mely nem ismeri a nemzet nagyjait” – kezdte beszédét dr. Soós István polgármester. Ezután arról szólt, hogy bár a régi város, a megye nagyjainak nevét újra megörökítik utcafeliratok, szobrok, festmények, a ma élő generáció, amely a háború borzalmi után belezuhant az idegen uralom ideológiájába, amely igyekezett elfeledtetni mindent a magyar múltból, nem ismeri ezeket a személyiségeket. Sorban tűntek el az utcanevek, szobrok, még a városalapító szent király szobrát is el kellett költöztetni, így aztán a most felnövekvőknek nem volt alkalmuk megtanulni ezeknek a nagy és híres embereknek a nevét. Ez a generáció csak nyelvében és szívében magyar, de nincs tudatában azoknak a történelmi eseményeknek, amik ebben a városban zajlottak – zárta a gondolatot a polgármester. „Midőn Nagyvárad város közönsége nevében újból átadom a kegyeletnek és tiszteletnek Szacs vay Imre szobrát, teszem azt abban a reményben, hogy ez a szobor most már örökké és véglegesen megtartja helyét”

A főtéren
tisztelgett a város
népe a Szent Jobb
előtt

– mondta végül a polgármester, majd átadta a szót Szacsvey Ferencnek, Szacsvey Imre egyik kései leszármazottjának.

„Kimentetted a föld porából a magyar népet, amikor megírtad könyvedet. Azt írtad nekem birtokomban lévő és a siralomházból kelt leveledben, hogy nem vársz az utókortól hálát. Nagyvárad város közönsége megértette szavadat, megértette, hogy Szacsvey neve örök életet jelent. Íme, itt áll a szobrod, mert te vagy az örök élet, és ezt a szobrot most már innen senki nem viheti el. A szobor él, és hirdeti a te halhatatlanságodat” – fogalmazott az utód.

A koszorúzások után a *Szózatot* énekelte el az ünneplő közönség. A felemelő ünnepségről film- és lemezfelvétel is készült.

Egy másik szobor felállítását is a Szent László-hétre, mégpedig szintén május 5-re, keddre időzítette a város vezetése. Ez pedig az impozáns Tisza-szobor volt.

A Berettyóújfalu főterén felállított hatalmas Tisza Kálmán-szobrot Nagyvárad városa és Bihar vármegye határozata alapján a megye székhelyére hozzák át – írta a *Nagyvárad* c. napilap 1942. április 11-én. Ezután mindkét helyszínen folyt a munka. A váradi Széchenyi téren, szemben az akkorra már lebontott Tisza-házzal, öntötték a talapzatot. A szomszéd városban pedig megkezdődött a szobor szét-szedése. Az ottani munkát az a nagy budapesti bronzöntő cég végezte, amely annak idején a szobrot öntötte. A hatalmas szobrot és a mellékalakokat április 18-án szállították Nagyváradra. A *Nagyvárad* arról is tudósított, hogy a város ünnepélyesen átvette a műalkotást.

A május 5-i, kedd délutáni ünnepélyes átadás és a szobor leleplezése a *Himnusz* el-éneklésével kezdődött, majd Nadányi János alispán mondott beszédet, méltatva Tisza Kál-

mán életútját, mely a szoborral szemben egykor állt házból indult. Ezután dr. Soós István mondott beszédet: „(...) A visszatért Nagyvárad, mely ma Szent László-ünnepet ül, méltó helyet biztosított a megye és az ország nagy fiának, midőn szobrát azon a téren helyezte el, amely már régóta az ő nevét viseli, szemben az azóta sajnos lebontott szülői házzal, mely a Tiszák ősi otthona volt, s ahol Tisza Kálmán született. (...)”

Az ünnepség, melyen Bihar vármegye és Nagyvárad közönségének színe-java, továbbá Geszt község elöljárósága is megjelent, a *Szózat* eléneklésével ért véget.

Az Aranyvonat és a Szent Jobb Nagyváradon

Az ünnepi Szent László-hét első napján, 1942. május 3-án, vasárnap reggelre Nagyvárad zászlódíszbe öltözött. Az ünnepség helyszínét, a Szent László teret már 9 órára megtöltötte a várakozó tömeg. Gondosan, előre elkészített terv szerint helyezték el a testületeket az arra kijelölt szabad területeken. Négy-féle jegyet nyomtattak az elhelyezés megkönnyítésére. A kék és barna színű jegyek egy-egy személyre, a fehér és zöld színűek két-két személyre szóltak. A kék jeggyel bárhol meg lehetett jelenni, a barnával a hadapródiskola előtti rendezvényen és a Szent László téri tribünön lehetett helyet foglalni. A zöld jegyek a Szent László téren felállított tribün mellé, a fehér jegyek pedig a téren kijelölt további helyekre szóltak. Sárga színű igazolványokat kaptak az újságírók és a fényképészek, ezekkel pedig bárhol megjelenhettek.

A felvonulás rendjét is előzetesen szabályozták, az énekkari próbák is megtörténtek már az előző héten. A Szent László téri villamosmegálló csarnoka előtt volt az irányítási központ, itt foglaltak helyet a főrendezők. A rendezőknek reggel 8 órakor adták ki az utolsó utasításokat a városháza előcsarnokában, ott megkapták a megkülönböztető jelvényeket is.

Az Aranyvonat a Szent Jobbkal szombaton, május 2-án este 7 órakor indult el Budapestről. A Szent Jobb kíséretét maga Serédi Jusztinián bíboros, hercegprímás vezette. Vele magas egyházi méltóságok utaztak Nagyváradra. Az aranyos díszítésű vasúti kocsiban az ereklje előtt Hamvas Endre pápai protonotá-

(folytatás a következő oldalon)

Adalékok az 1942-es, jubileumi Szent László-év...

(folytatás az előző oldalról)

➤ rius foglalt helyet mint a Szent Jobb őre. Mivel az Aranyvonat útja nem volt hivatalos jellegű, Nagyváradig egyetlen állomáson sem fogadták ünnepélyes külsőséggel. Biharpüspöki állomásról, ahova a vonat éjszaka érkezett, az egyházi férfiak – a hercegprímás kivételével – kora reggel autóval a székesegyházba mentek misére. Utána a püspöki palotában reggeliztek, majd visszahajtottak a vonathoz.

A vonat Püspökiből a várad-ősi állomásra indult, ott a gőzmozdonyt lecserélték a Nagyvárad Városi Vasút Rt. villamos mozdonyára, s az a Lehel téren át, a Vitéz utcán bevontatta azt a Gábor Áron Honvéd Tüzér Hadapródiskola előtti térségre. Vasárnap reggel 9 óra 30 percre a villanymozdony vontatta szerelvényt megérkezett.

Akkorra Debrecenből gépkocsin ideért dr. Antal István m. kir. nemzetvédelmi propagandaminiszter és dr. Lányi János titkár is. A minisztert dr. Cziffra Kálmán megyei és dr. Hlatky Endre váradai főispán fogadta, a fogadásra már összegyűltek az egyházi, polgári, hatósági és katonai előkelőségek. Az biztos, hogy mindazoknak, akik láthatták a főpapi ornátusokat, az ékes egyházi öltözékeket, a sok díszmagyart és ünneplő magyar ruhát, a honvéd tisztikar kitüntetésekkel ékesített egyenruháit, felejthetetlen emlékké vált az Aranyvonat fogadása!

A vonat érkezésének pillanatában a díszszázad mellett helyet foglaló katonazenekar a

Himnuszot játszott. „A szívek mélységes áhíttal teltek meg. A várva várt pillanat elérkezett, Nagyváradra jött, Szent László városába, Szent István királynak dicsőséges Jobbja és kíséretében Magyarország hercegprímása” – írja a korabeli tudósító a *Nagyvárad* hasábjain.

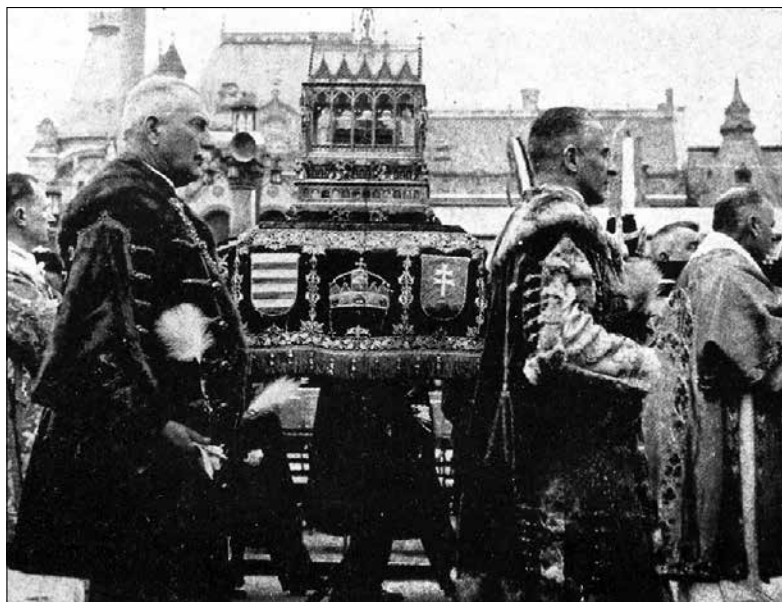
Amikor a vonat megáll, az Aranyvonat ajtóit kinyíltak, a kísérők leszálltak, és a rendezők a nekik kijelölt helyre vezették őket. Amikor mindenki elfoglalta helyét, kinyílt a Szent Jobbot hozó kocsis üvegajtaja. Ebben a pillanatban postagalambok csoportját engedték útjára. A hadapródiskola közeléből szállt fel a galambraj, rövid ideig keresték az irányt, majd elindultak céljuk felé.

A megyei és városi főispán után dr. Soós István polgármester is köszöntötte az ereklét elkísérő hercegprímást: „Biztosíthatom Eminenciát, hogy ez a nap, midőn Eminenciád a Szent Jobbba megjelent városunkban, Nagyvárad város történelmének egyik örökké emlékeztető, fényes napja lesz, és Eminenciád személyével szemben örökké hálat fog érezni Nagyvárad egész keresztény társadalma. Isten hozta Eminenciát Szent László városába!”

Utolsónak Serédi Jusztinián, Magyarország bíboros-hercegprímása mondott köszöntőbeszédet. A meghívást megköszönte, majd így folytatta: „Nagy a boldogságom, hogy a Szent Jobb kíséretében én is eljöhettem ide, Szent László városába, és a kegyes meghívás, amely engem idevezetett, biztosít arról, hogy ebben a városban és ebben a megyében is otthon vagyok. Tudom és érzem azt is, hogy még e nélkül a meghívás nélkül is otthon volnék Nagyváradon, mert az ország prímása az egész országban mindenütt otthon van.”

A köszöntések után kialakult a menet, s a Szent Jobbot a Szent László térre kísérte. Az irgalmas rend tagjait illette meg az a jog és megtiszteltetés, hogy hordozzák a Szent Jobbot. Előléptek tehát a rend tagjai, és vállukra vették az erekletartót. A Kert (akkor Mezey Mihály) utcában már felsorakozott a tanuló ifjúság, a népviseletbe öltözött csoportok, formaruhás alakulatok, cserkészek, levették, tűzoltók. A menet megindult a Szent László tér felé. Csatlakozott hozzá a honvédzenekar, a díszszázad két szakasza, a női szerzetesek és az alsó papság csoportja.

Díszes menetben hordozták körbe az ereklét

A koronaórség parancsnoka mögött haladtak az irgalmas rendiek, négy-négy szerzetes vitte a vállán az ereklyét, mellettük menetelt a megye és a város főispánja. A Szent Jobb mögött haladt a hercegprímás, a kormány képviselője és a főpapság. Így érkezett a menet a Szent László térre, ott az ereklyét vivő szerzetesek a Szent Jobbot a tribün oltárával szemben felállított emelvényre helyezték. Itt újabb postagalambokat engedett útjára a rendezőség, hogy elvigyék Nagyvárad üzenetét a kijelölt városokba.

Az oltárnál a hercegprímás szentmisét tartott, majd a rádió által is közvetített szentbeszédet intézett a téren levőkhöz. A szentbeszéd után a menet újból megalakult, és a Szent Jobbot a Szent László hídon át, a Bémer téren, a Rákóczi úton, a Horthy Miklós úton és a Schlauch téren át a székesegyház elé és végül a székesegyházba vitték. Mindenütt, az utcákon és a tereken nagyváradiak ezrei várták a menetet. Az útvonal teljes hosszában, a hadapródiskolától a székesegyházig, virágokkal és zászlókkal díszített ablakok és erkélyek alatt haladt el a menet. A székesegyház előtt indították útjára a postagalambok utolsó csoportját, amikor a Szent Jobb odaérkezett. Ezután az ereklyét bevitték a kupola alá, ahol a koronaórség őrzetében maradt, az előkelőségek pedig átvonultak a püspöki palotába, s ott dr. Schriffert Béla apostoli kormányzói helynök 120 terítékes díszbédet adott tiszteletükre.

Délután 4 órakor a hercegprímás a székesegyházba vonult, és a Szent Jobb előtt imádkozott. A rövid áhítat után a körmenet újra megalakult, és az ereklyét a Kanonok soron, a Múzeum utcán és a Budapest téren át a feldíszített nagyállomásra vitték, és ott elhelyezték az időközben odaérkezett Aranyvonatban. A vonatra, a hercegprímás szalonkocsijába felszállt a megye és a város főispánja is, és elkísérték a Szent Jobbot Bihar vármegye határáig. A díszszázad tisztelgése és a *Himnusz* eléneklése után a vonat pontban 17 órakor elindult Budapest felé.

Érdekesség, hogy az innen útnak indított galambok Nyíregyházáról, Debrecenből és Budapestről érkeztek vonattal. Csak a fővárosból 80 kosár galambot hozott a személyvonat. Összesen mintegy 5000 magyar postagalambot kellett „megvendégelni” a honvéd-híradó osztálynak, amely honvédek és teherautókat is adott a városon belüli szállításhoz.

A Szent László-hét időtartama alatt egyéb kulturális és sporteseményeket is tartottak.

Tisza Kálmán szobrát is felavatták Váradon 80 évvel ezelőtt

Minden este díszelőadás volt a színházban, sikeres népdal- és néptáncestet rendeztek a református kultúrpalotában *Magyar dalosest* címmel. A testvéri királyi város, Székesfehérvár estjét május 6-án tartották a színházban. A sportversenyek között megemlíthetjük a gyorsleventék kerékpár-csillagtúráját, a Kereskedelmi Csarnok nagytermében pedig vívó-, birkózó- és ökölvívó-mérkőzéseket rendeztek.

Megtartották a Magyar Városok Szövetségének gyűlését is a városháza dísztermében, és ugyanitt Horthy István kormányzóhelyettes és felesége jelenlétében felavatták Kontuly Béla festményét, amely Horthy Miklós 1940. szeptember 6-i bevonulását ábrázolta. Horthy István és neje jelenlétében avatták fel a tűzér hadapródiskola zászlaját is.

Átadták az ünnepi hétre meghirdetett plakát- és fotópályázat díjait és a kirakat-szépségsverseny eredményét is kihirdették. Szombaton, május 9-én a múzeumban vette át a polgármester József főherceg Nagyváradnak szánt ajándékát, a monumentális festményt, amely Zsigmond és Ulászló találkozásait ábrázolja Szent László sírjánál. Az alkotást a múzeumban helyezték el. Vasárnap ünnepi körmenet zárta a Szent László-hét eseményeit: a szentmise után körbehordozták a hermát a székesegyház és a templom előtti téren.

A városalapító iránti tiszteletet kifejező hasonló rendezvényekre fél évszázadot kellett várni, de méltó folytatása az akkori eseményeknek mind a Varadinum ünnepségek, mind a Szent László Napok.

Farkas László

Az első francia zeneszerzőnő Rómában

1893. augusztus 21-én született **Lili (Marie-Juliette Olga) Boulanger**, a századfordulót követő két évtized egyik legígéretesebbnek indult francia zeneszerzője.

Mindössze 24 esztendőt élt Lili Boulanger; alkotói munkásságát két rövid korszakra szokás osztani, a párizsi Conservatoire Római Díjának 1913-as elnyerése előtti, illetve az azt követő kompozíciókra. Stílusának meghatározásakor gyakran emlegetik Claude Debussy nyilvánvaló hatását, ami kétségtelenül tetten is érhető újszerűség, merészség, szellemesség tekintetében, de még sokkalta közelebbi rokon zenei szálakat lehet legombolyítani Lili műveiből a Boulanger család közeli barátja, Gabriel Fauré ízlésszerű befolyását illetően, akár külsőleg, dal, kórus és hangszeres miniatúra műfaji hajlamban, akár belsőleg, a zenei nyelvezet enharmonikus és modális tartalmainak természetes-organikus szövésében. Mindezeket messzemenően áthatja Lili már rendkívül korán jelentkező határozott egyénisége, friss ötletenergiája, éleslátása és kifinomult ízlése.

Lili Boulanger nincsen Nadia Boulanger nélkül. Lili nővére, Nadia a XX. század egyik legszerteágazóbb zeneművészeti befolyású tanító egyénisége volt, zeneszerző, karmester, zene-pedagógus, húgával ellentétben hosszú életű, 92 esztendősen halt meg 1979-ben. Addig viszont a XX. század leghíresebbé vált muzikusainak generációit tanította, a ma ismert nagy komponisták, dirigensek, előadóművészek sokaságára volt hatással, szinte nincs név a pályán, nagymestereinek sorában, mely valamilyen módon ne lenne köthető Nadia köreiből.

Nadiának a már említett Római Díjat többszöri próbálkozás ellenére sem sikerült elnyernie, a zeneszerzéssel pedig voltaképp teljesen felhagyott Lili halálakor, mert úgy ítélte – nyilvánosan is –, hogy húga sokkal tehetségesebb volt nála, emlékének mindig ápolta. Lili műveinek népszerűsítése és mai ismertsége is gondoskodó, hűséges nővérének köszönhető.

A két testvér művészcsaládba született, a századforduló előtti Párizs lüktető világába. A gyakori otthoni társasági összejöveteleken – melyek némelyikét fennmaradt naplójegyzeteiben Lili lelkesen ecseteli – sokszor vendégük volt például a már említett Gabriel Fauré is. A mindössze kétesztendős kislány abszolút hallását ő fedezte fel. Lili tehetségének ragyogását azonban egész életében beárnyékolta a betegséggel, fizikai gyöngeséggel vívott harca. Kétéves korától szenvedett egy tüdőgyulladás szövődményei miatt; ezek végigkísérték és megkeserítették Lili egész további életét, és korai halálához vezettek.

Lili még csak ötéves volt, amikor nővérét már rendszeresen elkísérte a konzervatóriumba, figyelt, tanult, és már ekkor zongorán is kísért. Időközben a zongorázás mellett megtanult hegedülni, csellózni, hárfázni, orgonálni is. Híresebb tanárai közül talán Louis Vierne (orgona) és Paul Vidal (zeneszerzés) neve említésre méltó. De Lili rengeteget tanult Nadiától, aki mindig különös figyelmet fordított kishúga fizikai támogatása mellett művészi-szellemi fejlődésére is.

A Boulanger szülők a párizsi művészélet aktív szereplői voltak. Az apa, Ernest Boulanger énektanár, komponista, vígoperaszerző (szintén egykori Római Díj-nyertes), a nála mintegy negyven évvel fiatalabb, orosz nemesi származású Raïssa (Rosalie Ivanovna Miscseckaja) pedig jó hangú műkedvelő énekes. A Boulanger családdal foglalkozó életrajzírók közül Jérôme Spycket az, aki egyrészt merészebben vitatja az anya, Raïssa szentpétervári hercegi származását, másrésztől megkérdőjelezi Ernest apaságát egy bizonyos Richard Bouwens „javára” – tény, hogy Ernest már 70 esztendő fölé járt mindkét lány születésekor.

Mindenesetre Lili rendkívüli módon kötődött Ernesthez, és nagyon mélyen érintette az apa korai elvesztése (1900-ban). Lili 13 évesen kezdett komolyabban komponálni, de a legzsengőbb kompozícióiban is kísértének a szomorúság és veszteség fájdalmának hangjai, vallásos témákhoz pedig (katolikus rítusú

egyházi zene, de buddhista meditáció is) intenzívebben fordult rövid élete vége felé. Huszonkét esztendő volt, amikor közölték vele orvosai, hogy már nincs mit tenni... Léonie Rosenstiel életrajzíró, aki Lili jegyzetfüzeteinek korai kompozíciós vázlatait is alaposan vizsgálta (ezeket ma a Francia Nemzeti Könyvtárban őrzik), 1906-ra, azaz Lili 13 esztendőskorára datálja a legelső szerzeményeket: két dalt (*A halott levele*, *A szegények*), illetve egy félbehagyott hegedű-zongora szonátát.

Ernest halála és a Lili életét beárnyékoló betegség is arra engedne következtetni, hogy melankólia és sötétség hatja át Lili csonkán maradt életművét, ez azonban egyáltalán nem igaz. Lili Boulanger, amikor épp nem verte le a betegség, napfényes egyéniség volt, jó humorú, szellemes, levelei és nővére későbbi beszámolóai alapján is az elmés szójátékokat kedvelő, a társaság középpontjában szerepelni szerető alkat. Az elmésséget, szellemességet zenéjének egyéni fordulatokban gazdag stílusis lenyomatai, valamint a vokális műfajokban a szavakkal való kifogástalan zenei bánásmód is mutatja, de az énekhangfajok, szólamok regisztereivel is mesterien bánt. Különös dramaturgiai-retorikai jelentőségűek például a hangfekvés-kombinációinak egyéni ötvözései, keresztezései.

Lili Boulanger
(1913)

Lili tisztában volt azzal, hogy gyöngye fizikuma miatt sem a zenei gyakorlati szakmában, sem a magánéletben nem teljesedhet ki, tehát sem hangszeres előadóművész, sem családanya nem válhat belőle. Rendkívül tudatosan választotta ennek okán az alkotói pályát. Tizenhat esztendő volt, amikor kijelentette, hogy meg fogja nyerni a Római Díjat – ez sikerült is neki 19 évesen, a díj történetében az első nőként! A Római Díj a párizsi Conservatoire szigorú zsűrije által rendkívül szigorú feltételekkel odaítélt itáliai ösztöndíj-lehetőség volt, csakis a legkiválóbbak részesültek benne. A zenei kategóriáját 1803-ban alapították, és 1968-ban szüntették meg, a párizsi diáklázadásokat követő bizonyos reformok nyomán. Lili előtt olyanok nyerték el a XIX. század során a Római Díjat, mint Berlioz, Gounod, Bizet vagy Debussy, ez volt tehát minden francia zeneszerző belépőjegye a garantált sikerhez, a hivatásos zeneszerzői pálya elismeréséhez.

A Római Díjjal járó szakmai lehetőséget nem sokáig élvezhette ki Lili. Egyrésről a Villa Medici igazgatója megalázóan fogadta, hogy egy nő „zavart keltsen” az akadémia férfi tagjai között, másrésről Lilinek az egészségi állapota miatt meg kellett szakítania az itáliai tartózkodást, s bár egy év múltán visszatért, akkor már az I. világháború kitörése szólt közbe. Egy azonban biztos, Lili Boulanger nevére végre megérdemelten felfigyelt a szakma, és műveinek megjelentetésére azonnal szerződést ajánlott a milánói Ricordi kiadó. Ezáltal hivatalosan is tekintélyes állandó jövedelemmel bíró profi zeneszerzővé vált Lili.

Érdekes, hogy épp a Római Díjat elnyert műve tűnhet a legkonvencionálisabbnak számos alkotása közt. A *Faust és Heléna* című kantáta nyilvánvalóan a korabeli szakmai zsűri követelményeinek megfelelően íródott, a francia zeneirodalmat oly sokáig kettős érzések közt, bővületben és ellenszenvben egyaránt tartó, megkerülhetetlen Wagner-utánérzéssel. Lili visszhangzó hírnevére a darab számos előadást ért meg, a közismerten éles tollú Debussy már-már rajongó kritikában ecsetelte a 19 éves Lili elképesztő szerzői, technikai és dramaturgiai tapasztalatait. Caroline Potter életrajzíró jegyzi meg ironikusan: bármely zeneszerző nagydíjat érdemelt volna, aki ilyen kiváló darabot tud létrehozni az alapot szolgáló, egyébként szerinte rendkívül gyenge szö-

(folytatás a következő oldalon)

Az első francia zeneszerzőnő Rómában

(folytatás az előző oldalról)

vegű és koncepciójú Eugène Adénis-féle lírai-anakronisztikus Faust-utánérzésre.

Lili érzékeny természetcsodáló volt, természetszeretete némely művében kifinomult szimbolizmussal vegyül: *Avar* (vegyes kar és zongora), *Nap-himnusz* (altszóló, kórus és zongora), *Egy tiszta kertből* és *Egy régi kertből* (páros zongoramű). Kompozícióiban számtalan helyen felbukkan kódolva a 13-as szám, Bonnie Jo Dopp ennek tettenéréseire külön numerológiai-kriptográfiai tanulmányt is szentelt. Lili rajongott a földrajzért, útikönyveket olvasott, atlaszokat tanulmányozott lelkesen – sajnos két nehéz itáliai utazását leszámítva csak ennyi maradt meg neki, hiszen egészségi állapota soha nem engedte, hogy igazán világot láthasson.

A rendkívül attraktív, intelligens fiatal hölgy 1915. január-június közötti töredékes naplójegyzeteiből egy Jean Bouwens nevű fiatalember (a korábban említett Richard Bouwens fia) iránti lelkesedése tűnik ki; kapcsolatukra nézve messzemenő spekulatív következtetéseket Lili életrajzírói közül nem von le sem Rosenstiel, sem Potter, utóbbi azonban megemlíti, hogy midőn Rosenstiel Nadia Boulanger segítségét kérte Lili biográfiájának megírásához, a nővér számos családi levélhez, dokumentumhoz nem adott hozzáférést.

Lilinek mintegy félszáz szerzeményét tartják ma számon, egyes elemzők szerint, ha hosszabb életű lett volna, a francia Hatokéhoz hasonló ívet járt volna be stílusa és karrierje. Ez spekuláció, mindenestre úgy tartják, hogy például a vele kortárs Arthur Honeggerre is hatással volt pályája kezdetén Lili korabeli zenéje.

Nővérevel ellentétben Lili nem ragadt meg a kisebb formátumú dalok, kórus-, zongora- vagy kamaradarabok komponálásánál, ambíciói nagyzenekari léptékűek voltak. Az *Egy katona temetése* (Alfred de Musset költeménye nyomán) c. gyászskantáta baritonra és zenekarra még 1912-ben (hangszerelve 1913-ban) különös, megrázó elősejtő zenéje a kitörni készülő háborúnak. Nadia és Lili egyébként jelentős társadalmi-karitatív erőket mozgósított az I. világháború idején a sebesült katonák és családjuk megsegítésére,

mindenkor a béke pártján állva. Különleges békehimnusz az 1917-ből való *Régi buddhista imádság* (tenorra, kórusra és zenekarra) is. Szimfonikus költemény az *Egy szomorú este* (1918) – ennek mosolygóbb „kamarahúga” az *Egy tavaszi reggel* (hegedű–zongora) –, vokális és szimfonikus dimenziójúak zsol-tármegzenésítései is: a 24. (kórus–orgona–zenekar), a 129. (szóló bariton és zenekar), a 130. (két szólista, kórus, orgona és zenekar). De Lili még itt sem állt meg a műfaji expanzióban, operát készült komponálni *Maleine hercegnő* címmel (Grimm/Maeterlinck nyomán), mintegy azonosulva a címszereplő fiatal mondahősőn elkerülhetetlen tragikus sorsával. Egyes, 1917 végéről származó naplójegyzeteiből kiindulva a mű majdnem el is készült, ám alig maradt fenn belőle néhány jelenetnyi töredék.

Kamarafaktúrájú művei közül az egyik legismertebb az 1911-ben írott *Noktürn*, címét utólag a kiadó adta, eredetileg egyszerűen *Fuvola–zongora darab* (Potter számos ihlető egyezésre mutat rá benne Debussy *Egy faun délutánja* c. művével), de utóélete miatt hegedű–zongora műként ismertebb. Egy másik Debussy-hatást mutató korai alkotás *A szirének* – szoprán, kórus és zongora (1911). Egyetlen dalciklusa a *Tisztások az égen* Francis Jammes 13 költeménye nyomán. Hattýúdala a *Pie Jesu* (énekhang, vonósnégyes, hárfa, orgona), ezt gyakorta egy tervezett rekviemje részeként említik. Gyászos koraérettségre mutat ez a feltételezés, mert tény, hogy Lili már 15 esztendőskorában gondolkodhatott ezen a darabon, hiszen még akkori jegyzeteiből fennmaradtak ide vonatkozó vázlatok. A *Pie Jesu* története hasonlatos Mozart *Rekviemjéhez*: a halálos ágyán fekvő Lilinek írni nem volt már ereje, a darab egy részét nővérenek mondta tollba.

Lili Boulanger 1918. március 15-én hunyt el a Párizshoz közeli Mézyben, a korabeli diagnózis szerint béltuberkulózisban, mai olvasatban ún. Crohn-betegséget valószínűsítene. A Montemartre-i temetőben helyezték végső nyugalomra. Ugyanoda, a Boulanger családi sírba temették 61 évvel később Nadiát, szerető, gondoskodó nővérét is, akinek Lili mai ismertségét köszönhetjük.

Tóth Gábor

Sokoldalú felzárkóztató program Székelyhídon

Aki Székelyhídon jár szerdánként és péntekenként, a Szabó Ódzsa Városi Színházból kiszüremelő zenebonára bizton felkapja a fejét. Többpólusú, a hátrányos helyzetben élők felzárkóztatását célzó program részeként folyik hangszeres zeneoktatás a kulturális térben.

Deé Róbert, a nagyváradi Francisc Hubic Művészeti Iskola tanára fúvós hangszerek megszólaltatására tanítja a fiatalokat az érmeleki városban. Az egyik próba lélegzetvételnél szünetében váltottunk néhány szót a prog-

Próba közben

ramról. Deé Róbert tavaly májusban kezdte el a gyermekek hangszeres oktatását húsz alsó tagozatos iskolással. Furulya, klarinét, szaxofon, trombita és alt kürt a fúvóshangszer-kínálat. Emellett a dobosok képzése is órá járul; ez a hangszer a legkedveltebb a fiúk körében. A zeneeszközöket pályázati pénzből vásárolták a kisvárosból és a hozzá tartozó falvakból érkező tanoncok számára. A fúvósok mellett vonós hangszerekre is tanítják az érdeklődőket, ők a zilahi Major Arnold segítségével csalogatják elő a szép hangokat.

Első körben a gyermekek maguk döntötték el, hogy milyen hangszeren szeretnének megtanulni játszani, de szakmai tanácsokkal is ellátták őket, mert némely esetben a fizikai adottság is sokat számít. Például a széles ajak nem előnyös a trombitásoknál. De mint tudjuk, a kivétel erősíti a szabályt, elég megemlítenünk a kiváló amerikai dzsessztrombitást, Louis Armstrongot. A klarinét esetében előnyt jelentenek a hosszú ujjak, de a szaxofonnál ez nem szempont.

A próbák rendszerint elméleti oktatással kezdődnek, majd bemelegítő légzőgyakorlat indítja a gyakorlati részt. A tanár elégedett diákjaival, mint mondja, jó képességű, tehetséges gyermekek is vannak a keze alatt, mostanra a négyszólamú darabokkal is sikeresen megbirkóznak. Ezt bizonyítandó a március 15-i városi ünnepségen már közönség előtt is bemutatkoztak, majd az iskolai évzárón léptek színpadra.

A 2020 szeptemberében indult projekt 2023 azonos hónapjában ér véget, összköltségvetése 4 610 465 lej. A zenei oktatás mellett széles spektrumot felölelő projekt során a többi között szakemberek képzésére, vállalkozások támogatására, diakóniai munkára és viselkedésformák elsajátításra, valamint testhigiénéit segítő létesítmény építésére is sor kerül.

D. Mészáros Elek

Deé Róbert oktatja is a fúvószénét

Elfelejtett mesterségek: a gombkészítő

Tamás Ágnes jó néhány éve ismerem. Egy ideig munkatársak is voltunk, aztán átköltözött Magyarországra. Gyermekei most is ott élnek, de ő visszaköltözött. Ma a szülői házban él, s gombkötő, gombkészítő édesapja mesterségét próbálja folytatni.

Legtöbbünkhöz hasonlóan nekem is nagyon kevés ismeretem volt erről a régi, mára már divatból kiment mesterségről, és hiába kutattam utána, sok mindent nem találtam. Ezért Tamás Ágnes először erről faggattam, amikor otthonában felkerestem. Tudomása szerint az 1830-as években már ismert volt a gombkötő szakma, ezt bizonyítják az abban az időben készült ruhák, férfikabátok, díszöltözékek.

„Maga a gombkötő az elkészült gombokat behúzza különböző színű vagy mintás anyagokkal. Édesapám, Tamás Péter gombkészítő is volt, és természetesen gombkötő. Eredetileg a Crișul cipőgyárban volt esztergályos, a '70-es években üzemi balesetet szenvedett, az esztergapad befogta a kezét. Sokáig volt betegállományban, s végül, amikor meggyógyult, nem ment vissza a gyárba. Az ötlete, hogy gombot készítsen és gombkötő is le-

gyen, onnan jött, hogy a gyárral szemben volt Szabó Teréz műhelye, aki Magyarországból hozta be a gombokat. Édesapám kapcsolatba került vele, megcsinálta a gombkészítéshez szükséges szerszámokat, és a továbbiakban készítették a gombokat. A szüleim abban az időben tömbházban laktak, ezért apukám kibérelt egy műhelyt, felszerelte, elkészítette az összes szerszámot, még a présgépeket is.

Beszélgetőtársam fiatalon került a családi vállalkozásba. Mint mondja, ebben nőtt fel. Édesanyja pedig betegnyugdíjasként sokat segített az édesapjának. Aztán Szabó Teréz elhalálozott, az üzletsorokat lebontották. Tamás Péter Szegedi nénivel folytatta a mesterséget a Holdas templom melletti boltban, majd a néni halála után az édesapa vette bérbe az üzletet a polgármesteri hivataltól. „A szerszámok maradtak az édesapám tulajdonában. 1995-től én vettem át az üzletet, s 2007-ig csináltam, de sajnos egyre kevesebb lett a kliens. Édesapám 2004-ben elhalálozott, anyukámmal megpróbáltuk fenntartani a műhelyt, de

már nem volt a régi. Sok vevője volt apukámnak 1970-től olyan 2000-ig, Szebenből, Aradról, Brassóból, Temesvárról, Bukarestből rendeltek gombokat, de főleg a műanyag gombok miatt lassan felszámolódott ez a mesterség. Egyedül a szebeni Stoian Gheorghe dolgozik még, tudomásom szerint már csak hobbi-szinten. Ameddig a műanyag gomb meg nem jelent a piacon, addig volt igény a munkánkra. A rám marad szerszámokkal most is tudok dolgozni, tehát tudok gombot készíteni és a gombokat behúzni a kliens kívánsága szerint. Például most egy menyasszonyi ruhára készítek fehér gombokat.” Meg is mutatta, sőt emlékebe kaptam is egy gombot. A különleges ruhák varrói mellett a kárpitosok keresik még fel, nekik készít és húz be gombokat.

Az életéről elmondta, hogy Nagyváradon született, az általános iskolát a 8-asban – ma Bălcescu nevét viseli – végezte, a mai Ady Endre líceumban érettségizett 1986-ban – ak-

kor 5. Számú Ipari Líceum volt –, az elektrotechnikai szakra járt. Hamar férjhez ment, s 1989-ben született a nagyobbik lánya. Főleg a családi vállalkozásban dolgozott, aztán a magyarországi kitérő után – beteges, egyedül élő édesanyját segítő – hazatérve újra besegített a gombcsinálásba.

Tamás Ágnes arról is beszélt, hogy a legnagyobb gondot a szükséges alapanyag beszerzése okozza. „Az alapanyag alumíniumlemez, s ezt nagyon nehéz beszerezni. Vettem valami hulladék lemezeket, abból még van, de már ez a forrás is megszűnőben van, mivel a hulladék alapanyagot le kell adni. Ahhoz meg, hogy a lerakatokból vegyem meg az anyagot, az én anyagi lehetőségeim nagyon is korlátozottak.”

A gomb alapja ugyanis egy kör alakúra kivágott lemez, kell hozzá egy fülecske, amelyel majd fel lehet varrni a gombot, és egy konzervlemez, amivel a fülecskét rögzítik. A gombkészítés hat munkafolyamatból áll, és a behúzással fejeződik be. Tamás Ágnes tudomása szerint rajta kívül nem úzi már a mesterséget gombkészítő és -kötő az országban.

Az érdeklődők valamiképp mégis megismerhetnek ebből a régi mesterségből, ha a Darvas-házban járnak. Az intézmény vezetője megkereste ugyanis vendéglátómat, hogy a gombkészítést-gombkötést is bemutassák. Tamás Ágnes adományának köszönhetően ott látható például több eredeti fénykép, mely édesapját ábrázolja munka közben, adott a múzeumnak lehúzó prést, más gépeket, s azokat kiállították, de gombokat is készített és ajánlott a közgyűjteménynek.

Dérer Ferenc

Gasztrokalandozások

Cserna-Szabó András író, újságíró volt a Szent László Napokon a Magyar ízek kóstolója elnevezésű „örömfőzés” díszvendége, s irodalomról és gasztronómiáról, gasztrokultúráról beszélgetett vele **Balogh Levente**, a *Krónika* lapszerkesztője.

A nagyváradi vár udvarán, a tűzhelyektől távolabb, egy fa árnyékában foglaltak helyet június utolsó szombatján a beszélgetőtársak, s társalgásuk nyomán a nézők is betekintést nyerhettek a magyar gasztrokultúrába. Cserna-Szabó András már az első válaszában leszögezte: gasztronómiai tárgyú írásait nem tartja irodalmi munkássága részének. Annak idején a *Magyar Konyha* című folyóiratnál ő volt a fiatal író, aki úgymond a gasztroirodalommal foglalkozott, s bár a laptól két-három év után elment, a gasztrotörténet, a gasztronómia és az irodalom összefüggései iránti érdeklődése megmaradt, ez számára „kultúrtörténeti kalandozást” jelent.

A magyar pacalról szóló könyvére vonatkozó kérdés kapcsán felidézte azt a nagyvá-

radi látogatását, melynek során milánói pacalt főzött, s végül a jelenlevők mindegyike evett belőle. (Cserna-Szabó András 2018 novemberében a *Várad* folyóirat vendégeként járt városunkban, az említett találkozónak a *Posticum* adott otthont.) Ez szerint Magyarországon nem történhetett volna meg, ott ugyanis a pacal nagyon megosztó étel; az általa szerkesztett *Hévíz* folyóiratnál például mindig főznek valamit, de a pacalt nem próbálnák ki. Az is elhangzott, hogy a pacal régen előkelő alapanyagának számított, a XIX. században vált népetellé, de talán ennek is köszönhető, hogy csak később, az I. világháború alatti húshiány miatt „pörköltösödött el”, míg a magyar konyha húsételei jóval korábban, már az 1800-as években. Később a magyar és erdélyi konyha közötti különbségre vonatkozó kérdés kapcsán az egyik leglényegesebb eltérésnek a fűszerezést tartotta: a magyarországi konyhának a pirospaprika vált a fő fűszerévé, míg az erdélyi konyháé a csombor.

Az egyébként erdélyi gyökerekkel bíró Cserna-Szabó András a családjáról is mesélt: nagyapja és édesapja is Kolozsváron született, 1944-ben települtek át Magyarországra, de ő maga is gyakran visszajár a városba. Ott

Cserna-Szabó
András és Balogh
Levente

Középkori hangulat a nagyváradai várban

Lovagok, kézműves mesterek, fegyveres vitézek és dámák sereglettek fel Európa számos országából július első hétvégéjén a váradi vársáncban. A középkori fesztivál hangulatának megteremtéséhez a belső várudvaron vásárosok és korabeli zenét játszó muzsikuskok, tűzsonglőrök is hozzájárultak.

Spanyol-, Cseh-, Horvát- és Magyarország számos vidékéről érkeztek és három napra a vársáncban vertek tábor a XII-XVII. századi

mesterségek korhű mai gyakorlóit. A középkori fesztiválra kilátogató váradiak és éppen itt időző turisták találkozhattak fegyverkészítővel, kováccsal, kőfaragóval, kötélverővel, bronzöntővel, ötvőssel, szövő-fonó asszonyokkal, gyógyító szerzetesekkel, íjászokkal, kardforgatókkal, lovagokkal és fegyverhordozókkal. A svéd, olasz, francia lovagok egyébként Európa-bajnokságuk egyik állomásaként álltak sorompóba Nagyváradon, és egyéni ügyességi vetélkedők során, illetve kopjás összecsapásokban bizonyították vadásztudományukat, erejüket.

(folytatás a következő oldalon)

evett sokszor például káposztás ételeket, hiszen mint mondta, a káposzta az egyik legfontosabb kérdés a magyar gasztronómiában.

Azt is leszögezte: amíg nem tisztázzuk azt, hogy mi is pontosan a magyar konyha, azt fejleszteni sem tudjuk. Bár a konyha az egyik legfontosabb identitásképző tényező, a gaszt-

A szerzőtől a beszélgetés előtt is kértek dedikálást

ronómia nem vált a civilizációnk részévé, pedig jó lenne tisztázni, ezen a területen mik a hagyományok, s honnan kellene elindulni. Az úgynevezett „gasztroforradalom” sem a hagyományokat térképezi fel, hanem elkezd például tésztában versenyezni az olaszokkal, tette hozzá az író.

Balogh Levente a minden idők egyik alapvető magyar gasztronómiai kötete, az *Erdélyi lakoma* új kiadásáról is kérdezte Cserna-Szabó Andrást, aki a kiadás szerkesztője volt. A szerkesztő felidézte Kövi Pál alakját, aki a New York-i The Four Seasons étteremnek volt a társtulajdonosa, s az 1970-es években hazajött recepteket gyűjteni. A magyar, a román, a zsidó, az örmény konyha ételeinek leírása került aztán a könyvbe, s a receptek mellé például Sütő András, Bálint Tibor, Bajor Andor, Szőcs István esszéi. Az új, *Erdélyi lakoma újratöltve* című kiadásban a receptek változatlanok, de az esszéket többek között Esterházy Péter, Demény Péter, Saly Noémi, Ugron Zsolna és a kötetet is szerkesztő Cserna-Szabó András jegyezte.

A szerző ez alkalommal két könyvét hozta magával Váradra, a *Rézi a páczban*, valamint a *Zerkó. Attila törpéje* című köteteket, s dedikált is az érdeklődőknek.

Fried Noémi Lujza

Középkori hangulat a nagyváradi várban

(folytatás az előző oldalról)

➤ A perzselő hőség ellenére sokan érdeklődtek a nem mindennapi látványosságok iránt. A vásáros standok között megtalálhatták a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtárét is, itt a téka témához illő köteteit lapozhatták, és válogathattak lapunk korábbi számaiból is. ➤

(folytatás a 39. oldalon)

Fotók: Fried Noémi, Máté Zsófia, Tóth Hajnal

A Hollóének régizene-együttes

Lovagi torna

Ők a Visegrádi Dobosok

A johannita lovagrend Zágrábból érkezett képviselői gyógyfüvekkel, gyógykövekkel, műtőasztallal és korabeli diagnosztikai és orvosi eszközökkel felszerelt kórházsátrat is berendeztek

Spanyolország legnagyobb kézi fémmegmunkáló iskolájából érkeztek ők, kovácsoltvas kerítést és vívótört készítették

A magyarországi Old Craft Company kovácsmestere. Mint mondta, legutóbb Dániában jártak, s bizony, éjszaka fáztak a sátrakban

Két összeillő ember Berettyóújfaluban

Nem először próbálkoztak egy Bihari Művésztelepet életre hívni Berettyóújfaluban, de az idei esztendő több volt mint próbálkozás.

Tamus István grafikusművészt a műfaji sokszínűség és a művészi következetesség jellemzi, és ezt a tudását megosztotta a telep alkotóival is. Augusztus végéig táborról táborra jár, felesége, **dr. Molnár-Tamus Viktória** pedig igyekszik az adminisztráció terheit levenni róla. Magam is táborlakó lévén és az évtizedes ismeretségünk okán tegeződöm mindkettőjükkel. Míg a telep vezetője útmutatásokat ad az alkotóknak, addig a feleség igen csak meglep a nagyváradi kötődésével.

– A szüleim debreceniek, és én is itt láttam meg a napvilágot. Nagy szerelem volt az övök, de amilyen gyorsan jött, úgy el is illant. Elváltak. Nem is volt igazán apaképem. Négyévesen költöztünk el aputól, de mire elváltak, már hét lettem. Nagypámnál éltünk. Édesanyám sokat mesélt róla, de sohasem tüntette fel rossz színben. 1977-ben elkezdtem furulyázni a debreceni Löwy Sándor Úttörőházban. A neves helyi együttes, a Délibáb népzenei iskolát hívott életre, ott kedvünkre zenélhettünk. A legkisebb korosztály legjobbjai a Tücsök ze-

A Debrecen
Kultúrájáért díj
átadásakor

Fotók: magánarchívum

Tamus István és dr. Molnár-Tamus Viktória egy tavalyi visegrádi tárlaton

nekarban muzsikáltak, a középiskolás korúak pedig a Csobolyóban. Néptáncosokat kísértünk. Akkor volt a fénykora Csillebércnek és Zánkának, a két nagy úttörőtábornak. Mi mint „szolgáltatellátó tücsökök” rendszeresen jártunk Zánkára muzsikálni. 1981-ben a vezetőnk nem tudott minket elkísérni, ezért a szülőket kérdezték meg, hogy ki vigyázza a hat gyerekekre. Édesanyám jelentkezett. Nemcsak mi kerekedtünk fel, hanem velünk egy időben útnak indult egy másik busszal az úttörőház fúvószenekara is, amelynek Lobotka János Pál volt a karmestere, ő Nagyváradról jött át 1974-ben. Már az úton jól beszélgettek anyuval, és ez a kölcsönös szimpátia Zánkán ki is teljesedett olyannyira, hogy az egyhetes zánkai táborozás után hozzánk is költözött. 1982-ben összeházasodtak. Két násztűtjük volt, az egyik Riminiben, az olasz tengernél, a másik Erdélyen át egészen Konstancáig vezetett. Én akkor három hetet töltöttem el új nagymamánál Nagyváradon, a Petőfi parknál laktam. Nagyon szerettem ott lenni, mert addigra már lett egy váradi magyar barátnőm is.

– *Hogyan ismerkedtetek meg Istvánnal?*

– A férjemet a tanítóképző főiskolán láttam meg rögtön az első tanítási napon, de amíg

(folytatás a következő oldalon)

Két összeillő ember Berettyóújfaluban

(folytatás az előző oldalról)

➤ odakerültem, volt egy nagy vargabetű az életemben. Erre azért volt szükség – mert nem hiszek a véletlenekben –, hogy Tamus Istvánt megismerjem! Nevelőapám érthetően a komolyzenei tanulmányok felé terelt. Ő a magasabb szintű zenei képzést Kolozsváron kapta, majd a nagyváradi filharmonikus zenekar timpanistája volt, és ezt folytatta Debrecenben is a MÁV Filharmonikus Zenekarnál. Szép, szép a népzene, mondta, de tanulni kell valami komolyabb hangszeren is. Így lettem fuvolista. Tanár szerettem volna lenni. Akkoriban még nem volt elkülönülve az előadói és a pedagógusi szak, így azzal szemben, aki tanítani szeretett volna, ugyanolyan színpadi követelményeket támasztottak, mint aki előadóművésznek készült. Ez egy kicsit kedvemet szegte. Nem jutottam be első próbálkozásra a zeneművészeti főiskolára sem a fuvola szakra, sem a karvezetésre. Szerencsére jelentkeztem a debreceni tanítóképzőbe, fel is vettek a pótfelvételin. '88-ban kezdtem a tanítóképzőt. István engem nem tanított, a folyosón láttuk meg egymást először. Nehezen indult a közös életünk, de az idő minket igazolt: immár 32. éve vagyunk együtt jóban-rosszban. 1996-ban kötöttünk házasságot, még ugyanabban az évben megszületett a lányunk, Elvira Viktória. Ő történész lett. Az alapszakot Leicesterben, Angliában végezte, a mesterit Leidenben, Hollandiában. Most doktorál Cambridge-ben, visszatért Angliába, mert ez volt a gyerekkori álma. Ármin Márk fiunk 2005-ben született, matematika-fizika tagozatos középiskolás a

In memoriam
Borbély Szilárd

debreceni Kossuth gimnáziumban, és óvodás kora óta arra készül, hogy Budapestre menjen egyetemre.

– *Tanítóként kezdél, de aztán módosult a pályád...*

– A főiskola után egy évig voltam egy zenei csapat napközis nevelője a gyakorlóiskolában, velük a mai napig tartom a kapcsolatot, de a következő évben bedobtak a mély vízbe. Első osztályt tanítottam, és egy év múlva már jöttek a hallgatók. Közben Egerben tanultam az ének-zenetanár szakon, mellette az egyetemen elkezdtem a művelődési és felnőttképzési menedzser szakot is. Még a lánnyal voltam otthon, amikor a tanítóképző főigazgatója felhívott, hogy számít rám a főiskola pedagógia-pszichológia tanszékén. Sohasem gondoltam arra, hogy váltani fogok a tanító néni státuszról, mert szerettem az apróságokat, és hálás feladatnak tartom a gyerekekkel való foglalkozást. Nem mindenki örült a kinevezésemnek. Azt gondolták, István járta ki nekem az állást, de igyekeztem megfelelni az elvárásoknak. A tanítás mellett mindig fontosnak tartottam a tudományos munkát, és talán ennek köszönhető, hogy megszereztem a doktori címet. A kinevezésem óta eltelt 22 esztendő, és ott maradtam, nagyon megszerettem a felsőoktatás kihívásait is. A férjem néhány éve nyugdíjas, de ezt nem szabad mondani, hanem azt használom helyette, hogy szabadúszó művész, kiváló alkotó és közösség-szervező. Egész nyáron nincs megállásunk, mert egyik

Alkotótábori
megbeszélés

A szerző felvétele

Tavaly a Kárpáti Gusztáv-
emlékgűrű
átvételekor
Berettyóújfaluban

tábor követi a másikat. Minden korosztállyal megtalálja a hangot, ezért sok felkérést kap, de ennyire zsúfolt nyarunk még sosem volt...

Sikerült elcsípnem a telep művészeti vezetőjét is, pedig egész héten nem volt megállása.

– Általános iskolában már rajzoltam, mert jó rajztanáraim voltak: László Kókai Antal és Márkó Ferenc. Az egyik szobrászvényával volt megáldva, a másik pedig az akvarell szerelme volt. A gimnáziumban már eldőlt, hogy katoná nem lehetek, de apámnak volt egy oklevele a kiváló rajzkészségéről. Ez motivált, hogy ezen a területen járjam az utam. A középiskolás évek alatt sokat tanultam Tar Zoltántól, festészetet és grafikát, ez hozzájárult ahhoz, hogy sikeresen felvételizsem a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola rajz-földrajz szakára, 1986-ban pedig – a munkám mellett – a Magyar Képzőművészeti Főiskolán szereztem művészi rajz, művészettörténet és ábrázoló geometria szakos

Egy márciusi
újfalui tárlatnyitón
Liszes Éva
és L. Ritók Nóra
között

tanári diplomát, ott Bráda Tibor volt a mestermester. 1980-tól a Debreceni Tanítóképző Főiskola Gyakorlóiskolájában kezdtem tanítani, mert szakmai gyakorlatot kellett szerezni ahhoz, hogy oktathassam a tanító szakos hallgatókat, majd a Rajz – Vizuális Nevelési Tanszék vezetője lettem főiskolai docensi beosztásban. 2000. október 22-én hívtuk életre művész barátaimmal a Grafikusművészek Ajtosi Dürer Egyesületét (GADE), azóta is működik. Kiadványok és kiállítások fémjelzik az útját. Nagyon sajnálom, hogy Burai István barátom, aki példaértékűen kivette a részét a közösség munkájából, már öt éve nem lehet közöttünk.

– *Nem vagy híján az elismeréseknek sem, az idén Debrecenben a Pro Urbe díjat vehetted át, 2021-ben pedig két kitüntetést is.*

– A Mednyánszky László-díjat 2020-ban ítélték meg, csak eltolódott egy évvel az átadása, ugyanúgy, ahogyan a Kárpáti Gusztáv-emlékgűrűt is később vehettem át Berettyóújfaluban. Utóbbira nagyon büszke vagyok, hiszen a névadóját a barátomnak mondtam, és elismeréssel adózom neki a mai napig. Nemcsak a munkásságáért, hanem azért is, mert sok emberrel szeretettette meg a képzőművészetet. Az idei tábor egy kicsit az ő emléke előtt is tiszteleg. Hálával tartozom e díjat nekem ítélő kuratórium tagjainak, Kárpátiné Mariann-nak, a művész özvegyének és Lisztes Évának, a berettyóújfalui Nadányi Zoltán Művelődési Ház vezetőjének. Nem először vagyok azonban a városban. 1980-tól több mint egy évtizedig itt talált otthonra a Bíró Lajos vezette Hajdú-Bihar megyei művésztelep, amelynek én is részese lehettem, s ahol Szabó László és Kapcsa János voltak a tanáraink. Ez viszonylag nagy telep volt, hiszen a létszám harminc-negyven fő között ingadozott. Fiatalkorúak és idősek egyaránt voltak a táborlakók között. A Porkoláb Lajos vezette művelődési ház mindent megtett, hogy otthon érezzük magunkat a városban. Két hétig tartott akkor a telep, és mindkét szerdán konzultációs nap volt. Műteremről műteremre jártunk, meghallgattuk a tanáraink véleményét, kritikáját. A végén Lukács Gábor kollégámmal ketten irányítottuk a szakmai munkát. Örülök, hogy az idén ismét létrejöhettek egy művésztelep Berettyóújfaluban. Nem gondoltam volna, hogy ilyen szép alkotások fognak kikerülni ebből a műhelyből. Eddig is sok tanítványomból lett alkotóművész, rajztanár vagy vizuális szakember, remélem, számuk még tovább gyarapszik.

Kocsis Csaba

Nobel-díjasunk gondolata

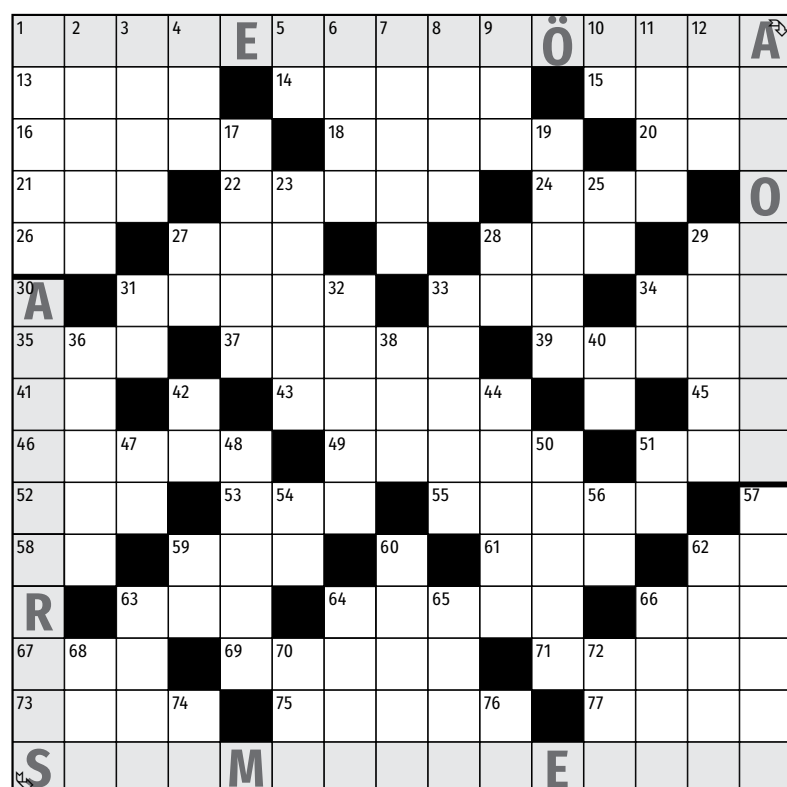
Oláh György (1927–2017) magyar származású amerikai kémikus, Nobel-díjas (1994), a Magyar Tudományos Akadémia tagja egyik bölcs gondolatát találhatjuk a rejtvényben a **vízszintes 1. és függőleges 30. alatt.**

VÍZSZINTES: 13. Labdajáték. 14. Sok csillagból álló rendszer. 15. Európai nép. 16. A bételdiót adó pálmafaj. 18. Ár felülígérése. 20. Telepes növény (irod.). 21. Pásztoristen a görög mitológiában. 22. Háztartási tisztító eszköz. 24. Talajművelő eszköz. 26. Személyem. 27. A nyelv egysége. 28. Észak-európai pénzegység. 29. Német motorkerékpár-márka. 31. Varjúféle madár. 33. Világos angol sör. 34. Ló betegsége. 35. Állatkert (röv.). 37. Véradó. 39. Postai küldemény viteldíja. 41. Kiejtett betű. 43. Hangszer. 45. Fa része. 46. Női fűző (rég.). 49. Szerb királyi palota Belgrádban. 51. Vuk anyja. 52. Kettőze: csokoládécukorka. 53. Magyar színész (Éva). 55. Belga hegedűművész (1858–1931). 58. Mente része! 59. Gárdonyi regényhőse.

61. Írott üzenet. 62. Erik egynemű betűi. 63. A holló költője. 64. Unitárius püspök, népköltészeti gyűjtő, költő (János, 1811–1875). 66. Omlani kezd! 67. Levartt hajtás. 69. Román nyelvész, akadémikus. 71. Asztalt étkezéshez előkészít. 73. Táplálkozni. 75. Picike ikersza-va. 77. Gyorsan párolgó.

FÜGGŐLEGES: 1. Szeretetlakoma. 2. Kossuth-díjas énekes, gitáros, zeneszerző. 3. Sor elején. 4. Páratlan lufik! 5. Azonos más-salhangzók. 6. Színültig. 7. Reformer. 8. December 13-án van a napja. 9. Parti része! 10. Római számok. 11. Ismeret (rég.). 12. Dezo-dor (röv.). 17. Város, gimnáziumában tanult Petőfi. 19. Építkezésre kijelölt terület. 23. Keservesen sír. 25. Fecskefarok! 27. Azonos betűk. 28. Régi hossz mérték. 29. Gáz alakú szénhidrogén. 31. A kobalt vegyjele. 32. Női név. 33. Két szám hányadosa. 34. A kripton vegyjele. 36. A Kaszás csillagkép másik neve. 38. Motorbelső! 40. Ázsiai folyam. 42. Személyed. 44. Emberfajta. 47. Éden páros be-tűi. 48. Barátságatlan. 50. Pénzösszeg hasz-nálati díja. 51. Kies rész! 54. Galga-partok! 56. ... királya – Lalo operája. 57. John ... – angol költő (1608–1674). 59. Zeus kedvese. 60. Grape... – citrusféle. 62. Zola szemé-lyneve. 63. Anyagi érték. 64. Kapaszkodó nö-vényi hajtás. 65. Füzet (rég.). 66. Párizsi re-pülőtér. 68. Az indium és a kén vegyjele. 70. Indonéz és olasz autójel. 72. Ige betűi. 74. Római kettő. 76. Tova.

Barabás Zsuzsa

A helyes megfejtést beküldők között könyvjutalmat sorsolunk ki! A megfejtést postán vagy e-mailben juttathatják el szerkesztőségünk címére: Várad folyóirat, 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C; biharmegye@gmail.com. Kérjük, tüntessék fel a nevüket és a pontos lakcímüket!

Beküldési határidő: **augusztus 31.**

Júliusi rejtvényünk (*Nyelvművelő gondolata*) helyes megfejtése: „A kiművelt, értelmes beszéd a legjobb ajánlólevelek egyike.”

Középkori hangulat a nagyváradai várban

(folytatás a 34. oldalról)

➤ A részt vevő hagyományőrzők – előbb-utóbb a nyelvi akadályokat is legyőzve, leginkább angolul – nagyon szívesen meséltek egyesületükről, az általuk gyakorolt mesterségekről, azok történetéről, a használt – szigorúan korhű – szerszámokról, eszközökről, fegyverekről, akár a ruházatuk elemeiről is. Reméljük, jól érezték itt magukat, és jönnek még, ha lesz alkalom rá.

(-fia)

Az Old Craft társaság kőfaragója, bizony, hölgy. A várbeli griffes teremben látható griffmadarat faragta sósikúti mészköbe

A csehországi Ústí, Buková és Boskovice településről érkeztek a kelmekészítő kézművesek

Magyarországról érkeztek a rézöntők is

Vásári standok a belső udvarban

„Civilek” is gyakorolhatták a lándzsás támadást

Lovastudásukat és vadásztudományukat is összemérték a lovagok

RÉGEN ÉS MOST ○ A felső képen a nagyváradai Vitéz utca felső szakaszát látjuk, annak is a bal oldalát. Valószínűleg a '80-as évek elején készült a fotó, mert még látszanak az egykori Madárváros házai, és Timiş típusú villamos áll a megállóban

Az alsó fotón, amelyet nagyjából ugyanonnan fényképeztünk jó ötven év elmúltával, az Emanuel baptista imaház látszik a régi házak helyén, a megállóban pedig az aradi gyár Imperio villamosa látható, és persze a kábelrengeteg, ami egyáltalán nem javítja az összképet

Kép és szöveg: Farkas László

9 771583 106100 9